№ 17 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 26 ՅՈՒՆՎԱՐԻ

1916

ՔԱՌԱՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 26 ՅՈՒՆՎԱՐԻ № 17

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 7 ամսվանը 6 ռուբլի։
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը։
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул. № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի եւ տօն օրերից)
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1916 Թ. ՀԱՄԱՐ

(45-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է՝

12 և 11 ամիսը	10 ամիսը	9 ամիսը	8 ամիսը	7 և 6 ամիսը	5 ամիսը	4 ամիսը	3 ամիսը	2 ամիսը
10 ռուբ.	9 ռուբ.	8 ռուբ.	7 ռուբ.	6 ռուբ.	5 ր.	4 ր.	3 ր.	2 ր.

1 ամիսը 85 կոպէկ։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի և Հնդկաստանի բաժանորդները՝ 12 ռուբլի։

Ցայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։ Ցայտարարութիւնների համար պիտի վճարել՝ առաջին երեսի վրա տողատեղին (պէտիտ) 20 կ., վերջին երեսի վրա 10 կոպէկ։

Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կոպ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներին խնդրվում է կցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա մնացած համարով։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du Journal «MSCHAK».

ՊԱՐՏՔՈՎ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Յունվարի 22-ին վախճանվեց

Մարիամ Դաւթեան ՊՕՊՕՎԵԱՆԸ,

որի մասին հոգեկան վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին Ալէքսանդր Զ. Բաբալեան և իր ամուսինը, Յովհաննէս ու Եսայ Զաքարեան և Միքայէլ ու Նիկողայոս Ստեփանեան Տէր-Ստեփանեանները իրանց ամուսիններով։ Սարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, երեքշաբթի, յունվարի 26-ին, առաւօտ. ժամը 10½-ին բնակարանից (Վելիկօկնեաժեսկայա փող. № 36) դէպի հայոց ս. Աստուածածնի եկեղեցին (Վօրօնցօվի արձանի մօտ)։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։
78. 1—1

Հայկական 6-րդ Կամաւորական գնդի Կենտրոնական Կօմիտէն յայտարարում է ի գիտութիւն հասարակութեան, պաշտօնական անձանց և հիմնարկութիւնների, որ կառավարական զինուորական պատշաճ մարմնի կողմից ճանաչված և հաստատված է ՀԱՅԿԱԿԱՆ 6-ՐԴ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՆԴԻ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԿՕՄԻՏԷՆ։ Այդ Կօմիտէն է հանդիսանում գնդի անունից խօսող, բանակցող և կարգադրող միակ պաշտօնական և իրաւասու մարմինը, դէպի որը պիտի ուղղվեն գնդի անունով լինելիք դրագրութիւնները, նպաստները և դիմումները, որոնք թոյլատրված և վաւերացված կը լինեն բացառապէս Կօմիտէիս պաշտօնական թղթով և կնիքով։

Հայկական 6-րդ Կամաւորների գնդի Կենտրոնական Կօմիտէի
Նախագահ՝ Սիմ. Հովուեան, քարտուղար՝ Լ. Լազրեան։

Դրամական առաքումները ուղղվելու են Կօմիտէի գանձապահ՝ Յակոբ Ալէքսանեանին։ Կօմիտէի հասցէն. Тифлисъ, Николаевская ул. № 25, кв. 3. Ц. Комитету 6-ой Ар. Доб. Дружины. (օ.մ.) տո. 79. 3—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԹԱՏՐՈՆ

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, յունվարի 29-ին

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԵՒՈՒՄԵԱՆԻ ԲԵՆԷՖԻՍԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԹԵԱԳՆՈՐ

Պիէս 4 արար. հեղ. Իւշկեվիչի

Մասնակցում է ամբողջ խումբը

Բանուորուհի Մանիայի դերը կը կատարէ տ. Սիրանոյշ։ Կապիտալիստ Գրոսմանի դերը կը կատարէ պ. Սեւումեան։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։

Տեղերի գները բենէֆիսային են.

Տոմսակները այսօրվանից վաճառվում են թատրօնի կասսայում։

Բենէֆիսեար՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Գ. Ցովինեան եւ Խ. Աֆրիկեան

(տ.օ.) 80. 4—1

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻԱ

ԿԵՕՆՋԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ

Պլոմբ.—ոսկուց, արծաթից, ցարֆօրից և այլն։ Ատամի հեռացումը առանց ցաւի։ Արհեստական ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարեալ որդված մեթոդով։ Ընդունում 9—1 առաւ., 4—7 երեկ. Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. Մուտքը պլէխանից։
(տ.օ.) տո. 959. 100—21

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՋՆՈՒՆԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւն. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ՍՐՏԻ և ստամոքսի. բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՕՏՕՐԱԿՍՈՎ։ Թոքերի և սրտի, նաև ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարելը լուսաւորված ՌԵՆՏԳԵՆԵԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ։ Ամեն օր՝ 9—1 ժամ ցեր. և 5—7 ժամ երեկոյեան. Бебутовская 23, тел. 7-92

ԲԺԻՇԿ

ՎԱՀԱՆ ԱՇՐՈՒՆԻ

Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը մասնաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով։
Առաւօտեան ժամը 10—12-ը։
Երեկոյեան » 5—7-ը։
Бебутовская ул. № 26. 3-րդ օրիորդաց գիմնազիայի կողքին։
տո. 959. 50—19

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նաքաշեան

(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան)

Վերադառնալով հանքային ջրերից՝ վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։
Ընդունում է ամեն օր՝ (առ. ժ. 1—2. (եր. ժ. 4—6.
Հասցէն՝ Սօլօլակ, Բարիչչնսկայա փ. № 1.
Հեռախօս 10—58.

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Մշակի» անցեալ №-ում մենք խօսեցինք ազգ.-եկեղեցական ժողովի գումարման անհրաժեշտութեան մասին։

Սակայն առիթ չը տալու համար որեւէ թիւրիմացութեան, պէտք է յայտնենք, որ ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարումը մենք անհրաժեշտ ենք համարում ոչ թէ նրա համար, որ այդ ժողովը զբաղվի կրօնական, աստուածաբանական, զուտ եկեղեցական կամ հոգեւորական հարցերով և գործերով—խնդրի այդ կողմը մեզ չէ հետաքրքրում և, վերջապէս, կրօնական-հոգեւորական, դաւանաբանական հարցերը վերաբերում են միայն հոգեւորականութեանը և աստուածաբաններին—այլ որպէսզի ժողովը զբաղվի այնպիսի հարցերով և լինի սահմանադիր այնպիսի հարցերի և գործերի վերաբերմամբ, որոնք ունեն տնտեսական, կուլտուրական նշանակութիւն և որոնց վարչական կառավարութիւնը սաստիկ աննախանձելի դրութեան մէջ է գտնվում։

Յայտնի է, որ հայ ազգի պատմական կեանքի պայմաններն այնպէս են դասաւորվել, որ եկեղեցին սերտ կերպով կապված է ժողովրդի հետ և ժողովրդական բազմաթիւ շահերի պաշտպանութիւնը նրա ձեռքումն է գտնվում։ Մեր վանքերը ահագին կալուածներ ունեն, որոնք ազգային սեփականութիւն են. մեր դպրոցները—ստորին և միջնակարգ—եկեղեցու հետ են կապված. ստուանական գործերը եկեղեցու հետ են կապված և այլն։ Եւ սակայն մեր կալուածների կառավարութիւնը քաօսական վիճակի մէջ է. այդ կալուածները, չեն շահագործվում ռացիօնալ կերպով. կեղծումներ են տեղի ունենում, և այն օգուտը, որ պէտք է ստանար ժողովուրդը—այդ կալուածների հաշւոյթով կարող էին բազմաթիւ դպրոցներ, հաստատութիւններ պահպանվել—չէ ստացվում։ Մեր դպրոցների թիւը չէ բազմանում. եղածներն էլ անկանոն դրութեան մէջ են. և որովհետև չը կայ ընդհանուր կանոնադրութիւն, չը կայ խիստ կօնտրօլ, վերահսկողութիւն, ուստի և դպրոցական գումարներն էլ մատնվում են կորստի կամ վտանգի։ Եթէ մեր դպրոցների տնտեսական կողմի վերաբերմամբ լինէր խիստ կօնտրօլ, միթէ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը կը յանդգնէր գործադրել անձեռնմխելի գումարները և չէր կրի իր արժանաւոր պատիժը կամ սինօդը թոյլ կը տար իրան այնքան աչք փակել այդպիսի զանցառութեան վրա։

Մի շարք տնտեսական, կուլտուրական, դպրոցական հարցեր, որոնք կապված են եկեղեցու հետ, վաղուց հասունացել են, և անհրաժեշտ է քննել, լուծել այդ հարցերը որոշ սահմանադրութեամբ։

Ահա այդպիսի հարցերի քննութեան համար է, որ մենք անհրաժեշտ ենք համարում ազգային-եկեղեցական ժողովի գումարումը։

Հ. Ա.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԿՌՈՒՈՂ ԵՐԿԻՐՆԵՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

(Ֆինանս-տնտեսական դիտողութիւններ)

I

Արդի պատերազմը հռչակվեց շատերից որպէս իսկական տեխնիկայի պատերազմ։ Զօրքի անձնական կազմի որակը եւ մղվեց իր նշանակութեամբ, և առաջնակարգ կարեւորութիւն ստացաւ առարկայական ոյժերի կամ մ բնական ֆակտօրների կատարելագործութեան չափը։ Յաղթում է նա, ով ամենից լաւ սպառազինված է և ամենից շատ օգտվել է պատերազմական տեխնիկայի վերջին գիւտերի արտադրութիւններից։

Եթէ սա ճշմարտութիւն էր մինչև հիմա միայն ռազմագէտների նեղ շրջանի համար, այժմ դարձել է այն հանրական ճշմարտութիւն բանալ լինելու չափ։

Սակայն կայ մի այլ՝ կարող ենք ասել, ոչ նուազ խոշոր գործօն, որի նշանակութիւնը և խաղացած դերը պատերազմի օրերին նոյնքան վճռական է, որքան տեխնիկայինը։

Դա կռւող պետութեան ֆինանսների հարցն է։

Կասէինք աւելին։ Պատերազմ մղելու համար դրամական միջոցներն աւելի սկզբնական, նախապայմանաւորող նշանակութիւն ունեն և բազմակողմանի արտայայտութիւն են գտնում, քան տեխնիքական միջոցները։ Միայն թէ ֆինանսականը չունի արտաքին ուժեղ ցոլք, շշմեցնող էֆեկտ, ինչպէս ունի տեխնիքական «հրաշալիքների» գործադրութիւնը, այդ պատճառով էլ ֆինանսական ֆակտօրի կարեւորութեան հարցը այնքան ժողովրդական չէ, որքան տեխնիքականը։ Երբ ընթերցողը կամ ունկնդիրը կարդում կամ լսում է Կրուպի գործարանի հրէշային արդիւնքների զարհուրելի աւերումների մասին, ապշում է, թէ կուելու ինչ հազուագիւտ գործիքներ ունի Գերմանիան իր տրամադրութեան տակ։ Բայց շատ շատերին հեռաւորապէս անգամ չի զբաղեցնում այն հարցը, թէ որքան հարիւրական միլիօններ է կլանել Կրուպը գերմանական պետական գանձարանից՝ այդպիսի բացառիկ հրէշներ հայթայթելու համար։ Զարմանում են, թէ ինչպիսի առատութեամբ է Գերմանիան ռազմամթերք վատնում, անդադար գնդակահարում իր ծանր թնդանօթներից, բայց չեն հարցնում, թէ որքան ֆինանսներ է սպառել նա այդ մասսայաստապան մեքենաների վրա, երբ ամեն մի հատիկ գնդակ 30—35 հազար մարկի արժէք ունի։

Ուրեմն, նախ ֆինանսականը և ապա տեխնիքականը. վերջինիս կատարելագործումները պահանջում են ամենից առաջ ֆինանսական կարողութիւն տւեալ պետութիւնից։ Պատերազմական արդիւնաբերութեան մօբիլիզացիան նախադրում է պատերազմական ֆինանսների մօբիլիզացիա։ Ռազմամթերքի և հրազէնների առատ պատուէրները և շռայլ սպառումները՝ դրամական խոշոր փոխառութիւնների նախապայման են դնում։ Վայ այն պետութեան, որ իր ոյժերի լարուածութեան գերագոյն ժամին՝ վրա է հասնում ֆինանսական ճգնաժամի ճակատագրական մօմենտը և ուղեկցում նրան դէպի անխուսափելի կրախը։

Այն րոպէից սկսած, երբ խախտվում է պետական բիւջէների և կրեդիտային բէսլ հրաշքների հաւասարակշռութիւնը՝ պատերազմող երկիրների մէջ, պատերազմը ստանում է արդէն այլ բնաւորութիւն. նա այլեւս տեխնիկայի պատերազմ չէ միայն, այլ գլխաւորապէս ֆինանսների պատերազմ։ Կարող է յաղթել միայն նա, ով չի կորցնում կրեդիտային ընդունակութիւնը երկրի ներսում ու դրսում, ով կենդանի ընթացքի մէջ է պահպանում ֆինանսական մօբիլիզացիան։

Ներկայ պատերազմի ֆինանսական կողմը կազմում է ամենահետաքրքրական և ամենաբովանդակալից էջերից մէկը։ Եւ ամենաշնորհակալ թեմաներից մէկը պիտի կազմէ ապագայ պատմագրի համար այն հարցը, թէ որքան միլիարդներ է կլանել այս աշխարհաւեր ողբերգութիւնը ամեն մի երկրից և քանի տասնամեակներ պիտի տուժեն եւրօպական երկիրների պետական գանձարանները և ժողովրդատնտեսութիւնները՝ նրա պատճառած տնտեսական ծանր բեռի տակ։

Դա ապագայի հարց է։

Իսկ առ այժմ հնարաւորութիւն ունենք մենք՝ պաշտօնական աղբիւրներից ծագած տատսատիքական տւեալների հիման վրա՝ զբաղվելու մի ոչ նուազ հետաքրքրական հարցով. ինչ գումարների են հասնում մինչև 1915 թ. դեկտ. եղած պատերազմական պարտքերը կռւող երկիրների մէջ։

B. Lucifer

ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ամսիս 5-ին, Թաթախման իրիկունը, տեղս եղող ամերիկացի բարեկամները հրաւիրված էին եղբօրս՝ Կոնստ. Տէր-Աստուրեանի տունը։ Եկել էին դր. Մըք-Քալլում և միստ. Հիլլ, իսկ դր. Ուէլսըն արդէն գնացել էր Երևան։ Ցանձնախմբի չորրորդ անդամը, միստր Գրէյսի, եկաւ հէնց այդ երեկոյեան ժամը 8-ի գնացքով և յոգնածութեան պատճառով աւելի յարմար համարեց մնալ հիւրանոցում և շուտ պառկել։

Մեր խօսակցութիւնը դառնում էր գլխաւորապէս պատերազմի հետ կապ ունեցող հարցերի շուրջը։ Դր. Մըք-Քալլում, որ մօտ ծանօթ է Թիւրքաց Հայաստանին առհասարակ և Կ. Պօլսին մասնաւորապէս, շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ էր տալիս այնտեղի կրօնական և քաղաքական կեանքից։ Պատերազմը սկսվելուց յետոյ նա որպէս կանադացի և հետեւապէս անգլիահպատակ ստիպված էր եղել թողնել Թիւրքաց Հայաստանը և անցնել Զուիցերիա։

Եղբայրս հարցրեց նրան, թէ արդեօք Կ. Պօլսի ամերիկական դեսպանը ոչ մի միջոց չը գործադրե՞ց հայերի կոտորածը դադարեցնելու համար և չը դիմե՞ց Թիւրքաց կառավարութեանն այդ նպատակով։

Դր. Մըք-Քալլումը պատասխանեց.

— Այո, դիմեց Էնվէր-փաշային և ցոյց տուեց, թէ որքան մեծ պատասխանատւութեան կենթարկվի Թիւրքաց կառավարութիւնը իր այդ անխիղճ գործելակերպի համար։ Սակայն Էնվէր-փաշան նրան պատասխանել էր. «Պարոն դեսպան, ապագայում եթէ մենք այս պատերազմից յաղթող դուրս գանք, այն ժամանակ ո՞վ պիտի մեզանից հաշիւ պահանջէ մեր արածի համար. իսկ եթէ յաղթվելու լինենք, այն ժամանակ գիտենք, որ մեր վախճանը եկել է և այդ դէպքում հայկական կոտորածների հարցը մի առանձին դեր չը պիտի խաղայ. իսկ ներկայումս եւրօպական պետութիւնների գլուխը խառն է պատերազմով, նրանցից ոմանք մեր կողմն են, ոմանք մեր թշնամիներն են, և բոլորն էլ անում են, ինչ որ կարող են։ Մնում է Ամերիկան. իսկ մենք գիտենք, որ դուք մեզ ոչինչ անել չէք կարող։ Անցաւ այն ժամանակը, երբ մի երկու նաւ էիք ուղարկում Բէյրութ կամ Զմիւռնիա՝ ցոյց անելու համար, և մենք վախից ստիպված՝ ձեր պահանջները կատարում էինք։ Հիմա մեր թշնամիների մի քանի տասնեակ ռազմանաւեր շրջապատել են մեր երկիրը և մենք էլ դիմադրում ենք նրանց. այդ հանգամանքի տակ ձեր մի երկու նաւերը մեզ համար ոչ մի առանձին նշանակութիւն ունենալ չեն կարող. իսկ եթէ սպառնաք զօրք ուղարկել, դարձեալ մի առանձին բան անել չէք կարող, և մեզ հիմա պաշտպանող մօտ կէս միլիօն զօրքի դէմ ձեր ուղարկելիք շատ-շատ 100,000 զօրքը շատ մեծ ոյժ չէ ներկայացնում։ Ուրեմն այդ մասին ձեր խօսելը և սպառնալը աւելորդ է։ Դուք ձեր գործին նայեցէք և թողէք մենք էլ մեր գործին նայենք»։

Էնվէր փաշան լաւ հասկացել է բառացի սպառնալիքների անհիմն լինելը և այդ պատճառով էլ նախ բոլոր եւրօպացիներին և ամերիկացիներին զրկեց այն առանձնաշնորհումներից, որ նրանք վայելում էին Թիւրքաց Հայաստանում, և յետոյ սկսեց երկրի ներսում առաջ տանել իր և իր բարեկամների յղացած տարատարօսեան բռնութիւնները։ Եւ ո՞վ կարող է ներկայ հանգամանքների տակ արգելք լինել նրան, կամ քանի՞ կոպէկ արժեն չէզոք պետութիւնների տուած «բարեկամական» խրատները, յորդորները և նոյնիսկ սպառնալիքները, երբ շատ դէպքերում մինչև անգամ լայնաբերան թնդանօթները չեն կարողանում պէտք եղածին չափ ազդու կերպով հնչեցնել իրանց ձայնը։

Սակայն մեր այդ հայագէտ բարեկամ Մըք-Քալլումը յոյս յայտնեց, որ վերջ ի վերջոյ թիւրքն ու գերմանացին կը ստանան իրանց արժանի պատիժը և հայ ժողովուրդն էլ կազատվի դարաւոր բռնութիւնից և կը սկսի առաջադիմել։ Եւ այն ամերիկացիները, որոնց սէրը և համակրութիւնը դէպի մեզ մենք նոր ենք հասկանում, թէև ահա աւելի քան եօթանասուն տարի է, որ նրանք գործում են մեր մէջ, անշուշտ իրանց նիւթական օգնութեան հետ միասին ցոյց են տալիս մեզ նաև բարոյական օգնութիւն, քաջալերութիւն։ Ամերիկայի ժողովուրդը և կառավարութիւնը շատ լաւ են տրամադրված դէպի մեզ, և մենք կարող ենք վստահ լինել, որ ապառնայ ամերիկացին կանէ, ինչ որ միայն կարող է անել՝ առանց իր սեփական դրութիւնը վտանգի ենթարկելու. թէ հայերին և թէ այլ հնշված ազգերին օգնելու համար։

Մ. Տէր-Աստուրեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

❖ Ռումինիան Լօնդօնում կնքել է 9 միլ. 200,000 ֆունտ ստէրլինգի փոխառութիւն։

❖ Ռումինական դեսպանը Վիէննայից կանչվել է Բուխարէստ նոր հրահանգ ստանալու համար։

❖ Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ Հայաս-

Թիֆլիսի Արտիստական Ընկ. դահլիճում

Չորեքշաբթի, 27-ին յունվարի

Հայ դրամա-օպերետային առաջին գերասանական ընկերութիւնը 48-րդ անգամ կը ներկայացնէ ամեն տեղ մեծ ընդունելութիւն գտած

Ասիական ուրախ օպերէտը

Արշին մալ ալան

4 գործ. հեղ. Ուզէիր-Բէգ Հաջիբէգօվի, Թարգմ. Ս. Կարապետեանի։

Արևելեան երաժշտախումբ Թարգմանչի ղեկավարութեամբ։

Սկիզբը 9 ժամին երեկոյեան

Տեղերի գները 1 ր. 50-ից մինչև 40 կ.։ Հիւրերը վճարում են մուտքի համար տղամարդիկ 1 րուբլի, կանայք, ուսանողներ և զինուորականներ 50 կոպէկ։

Երեկոյթին ընթրիքի ժամանակ նուագում է լարախումբը սօլիստ-ջութակահար Լ. Սաուպէլի ղեկավարութեամբ։

Խմբի լիպզօրներ՝ Բերոյեան, Ղազարեան և Փիրալեան

Տոմսակները վաճառվում են Երևանեան հրապարակի Աղաջանեանի և Աբգարեանի գրամաֆօնի խանութում։

տ. (պ. օ.) 82. 2—1

Թիֆլիսի Ժողովարան

Այսօր, երեքշաբթի, յունվարի 26-ին Դրամա-օպէրէտային արտիստների ընկ.-ը կը ներկայացնէ

Ասիական ուրախ օպէրէտ

Նա չը լինի—սա լինի

(O օլմասուն—բու օլսուն)

3 գործող.

Սկիզբը երեկ. ժամը 8-ին։

Տոմսակները 60 կ.-ից—1 ր. 50կ.։

Հիւրերը՝ ըստ յանձնարարութեան՝ կլուբի մուտքի համար վճարում են—տղամարդիկ 50-ական կոպ., կանայք և ուսանողները 81. 25-ական կոպէկ։ 1—1

տանում գործող Թիւրքաց զօրքերի հրամանատարը հեռացրված է իր պաշտօնից և յանձնվում է զինուորական դատարանի։

Էնվէր-փաշան մեկնել է Միջագետք։ Ֆօն-դէր-Գօլց-փաշան մեկնում է Բեռլին՝ զեկուցանելու Վիլհէլմին Թիւրքաց զօրաճակատների վրա տիրող դրութեան մասին։

Գերմանական պաշտօնական հաղորդագրութիւնը յայտնում է, որ Թիւրքաց զօրքի կենտրոնը Հայաստանում գտնվում է մի կիլոմետր հեռաւորութեան վրա Էրզրումի արևելեան ուղղութեամբ։

Վիլհէլմ կայսրը ստացել է Թիւրքական զօրքի ֆելդմարշալի տիտղոս։

Յունվարի 17-ին Րիգայի վրա երևացել է գերմանական աէրօպլան։

Գերմանական «ցէպպելինները» Սալօնիկի վրա նետել են 24 ռումբ։

Անատոլիայի ափերի մօտ ռուսաց սաւառնակները երեք օրում ջրասուզել են մօտ 200 Թիւրքական նաւ։

Պետրօգրադից հեռագրում են. «Ստացվել են տեղեկութիւններ, որ Էրզրումը բոլորովին դատարկվել է»։

Գերմանական լրագիրները հաղորդում են, որ ֆրանսիացիք զօրաբաժին են հանել Անտիֆիլօյում, որ ծառայելու է ռազմակէտ դաշնակիցների ապագայ գործողութիւնների համար Փոքր-Ասիայում։

Պետրօգրադում ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, Ալբանիա մեկնեց չէրնօգօրական զօրքը, իսկ սերբերը միացել են և գտնվում են վտանգից դուրս։

«Н. Вр.»-ն հաղորդում է, որ Բեռլինում, Դրէզդէնում Համբուրգում, Կեօլնում և Միւնստէրում արիւնահեղ ընդհարումներ են տեղի ունեցել կանանց և լանդշտուրմիստների միջև։

Բուխարէստում տեղեկութիւններ են ստացվել, որ աւստրիացիք գրաւել են Սան-Ջիօվաննի-դը-Մէդուան և շարժվում են դէպի Դրաչա, նաև տիրել են Սկադրային։

Լէյպցիգի մի քանի գործարաններում երշիկը սկսել են կէտի մսից պատրաստել։

Լայպցիգում կատարվել են բազմաթիւ խուզարկութիւններ սօցիալ-դեմօկրատների շրջաններում։

Տօնչևը յայտնել է, թէ եթէ բուլղարական կառավարութիւնը իրազեկ է եղել, որ Պարսկաստանը խզել է իր կապերը համաձայնութեան պետութիւնների հետ։

Աւստրիացիք սկսել են մեկնել Լվօվից։ Գալիցիական բանկը փոխադրվել է Վիէննա։

Ցարգրադից տեղեկացնում են, որ Բաղդադի ինքնապաշտպանութեանը մասնակցում են մեծ թւով գերմանացիք։

«Տան» լրագիրը հաղորդում է, որ Մակենզէնը եկել է Մօնաստիր՝ Սալօնիկի դէմ նախագծված արշաւանքը կազմակերպելու համար։

Հռոմից տեղեկացնում են, որ Գերմանիան ընդարձակ պատրաստութիւններ է տեսնում գարնանից լայն ծովային զինուորական գործողութիւններ սկսելու։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Պետրօգրադի Հեռագր. Գործ.)

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

23—24 յունվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտ.: Գեր. Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Կովկասի զօրաճակատի վրա մեր զօրքերը շարունակում են ետ մղել Թիւրքերին և դիւրութեամբ խափանում են առաջանալու նրանց բոլոր ջանքերը։

Ամբողջ զօրաճակատի վրա մի քանի օր է ուժեղ մրրիկ է 20 աստիճան սառնամանիքի մէջ։ Զօրքերը շարժվում են խոր ձիւնի մէջ։

Պարսկաստանում Համադանի շրջանում հակառակորդը վանվել է դէպի Նօխավէնդու։

ՍԷՎԱՍՏՕՊՕԼ.—Հեղինակաւոր աղբիւրից հաղորդում են, որ մեր ականաւորներից 2-ը, գտնվելով Սև-ծովի հարաւային ափի մօտ, Զանգուլդակի մօտ ենթարկվեցին ամբակոծութեան թշնամու ափի մարտկոցների կողմից և միևնոյն ժամանակ ենթարկվեցին սուզանաւի յարձակման։ Վարպետօրէն դիրք բռնելով՝ ականաւորները հեշտութեամբ վանեցին յարձակումը և բոլորովին անվնաս դուրս եկան կրակի շրջանից։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտ.: Գեր. Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Կովկասեան զօրաճակատի վրա մենք շարունակում ենք ետ մղել թշնամուն իր գրաւած շրջանից, ըստ որում Թիւրքերը իրանց բոլոր արշաւողական փորձերի ժամանակ հանդիպում են մեր ջէշտակի կրակին և կրում են մեծ կորուստներ։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—(Ուշացած)։ Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ գեներալ Լիման Ֆօն Սանդէրսը, Դարդանէլի դէմ գործող Թիւրքաց զօրքերի նախկին հրամանատարը, նշանակվել է կովկասեան զօրաճակատի վրա Թիւրք զօրքերի ընդհանուր հրամանատար։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

23 յունվարի

ՍՈԼՈՒՆ.—Յունվարի 20-ին ֆրանսիական 16 աէրօպլան Պետրիչում նետեցին 181 ռումբ, որոնցից 60-ը առաջ բերին 26 հրդեհ։

Յունվարի 20-ի գիշերվայ ժամը 1-ին գերմանական մի «ցէպպէլին», որ թռել էր Բաղկեդօնիայի կողմից, հանդիպեց անգլիական հրետանիների կրակին։ Ստանալով լուրջ վնասներ, «ցէպպէլինը» ստիպված էր հեռանալ։

Գերմանական այն աէրօպլանը, որ բռնվել էր Տօպսինի մօտ, ցուցադրված է քաղաքում։

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

23—24 յունվ.

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտ.: Գեր. Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Դվինայի դիրքի վրա Թռան մեծ թւով «ցէպպէլիններ»։

Գեներալ Իվանօվի զօրքերի մէջ մեր հետախոյզների աջող գործողութիւններ են։

ՀՌՈՄ.—Գլխաւոր բանակից տեղեկացնում են.

Լոյս յունվ. 20-ի գիշերը թշնամին, նետելով մեծ քանակութեամբ ռումբեր մեր դիրքերի վրա Կօլդիլանօյում և Կօրդէվօլէի վերին մասում, գործեց այդ դիրքերի դէմ ջէշտակի յարձակում, որը սակայն վանվեց։ Առաւօտեան մեր հետախոյզները պարզեցին, որ թշնամու կորուստները խոշոր են եղել։

Իզօնցօ հովտում թշնամին ամբակոծեց գլխաւորապէս բնակված վայրերը։

Թշնամու երկու աէրօպլան ռումբեր նետեցին Գօրցօյի և Գրադօյի վրա, պատճառելով միայն աննշան վնասներ։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Գերմանական աէրօպլանների թռիչքները Րիգայի ռազմաշրջանում շարունակվում են։ Մեր օդագնացները ռումբեր նետեցին Միտավա քաղաքում երկաթուղային կայարանի և Լենա գետի կամուրջի վրա։

Բրզէժանի խճուղու վրա մեր թընդանօթային կրակը կանգնեցրեց թշնամուն, որ փորձում էր մօտենալ մեր խրամատներին։

Բօյեանի շրջանում հակառակորդը ռումբեր նետելով ի զուր ջանում էր նորից ձեռք ձգել յունվար 21-ին կորցրած դիրքը։

ՓԱՐԻԶ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Սուասօնի և Րէյմսի միջև մեր արտիլէրիան ամբակոծեց Վիլիզէլի մօտի դիրքը և թշնամու դաշտային ամրութիւնները Վանդրէսի և Սերնեի մօտ։

Շամպանիում մեր հրետանիների կրակը փչացրեց գերմանական դաշտային ամրութիւնները։

Էնի և Արգօնների միջև մենք ամբակոծեցինք թշնամու դիրքերը։

ՀՌՈՄ.—Գլխաւոր բանակից տեղեկացնում են.

Սուգանօ հովտում յունվ. 23-ին տեղի էին ունենում մանր ընդհարումներ։ Տօլմինօյում թշնամին յարձակում գործեց մեր դիրքերի վրա Սանտա-Մարիայի մօտ։ Զը նայած խիտ մառախուղին, մեզ օգնութեան եկած զօրամասերը հնարաւորութիւն տուին արագութեամբ վանել թշնամուն և պատճառել նրան զգալի կորուստներ։

Գօրիցայի մօտ նոյնպէս մենք թոյլ չը տուինք թշնամուն մօտենալ մեր դիրքերին։

ՓԱՐԻԶ.—Գինեմէրը կուի բռնվեց թշնամու մի օդագնացի հետ և ցած իջեցրեց նրա այրվող գործիքը։ Միևնոյն օդագնացը անցեալում ցած է իջեցրել թշնամու 4 աէրօպլան։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

23 յունվարի

ՓԱՐԻԶ.—Արտաքին գործերի սենատական մասնաժողովը Կլէմանսօյի նախագահութեամբ վերջնականապէս ընդունեց ֆրանս-բրիտանական կոմիտէտ հաստատելու առաջարկութիւնը։ Սենատը կոմիտէտի անդամներ ընտրեց Կլէմանսօյին, Պիշօնին, Դումէրին, դէ-Սէլվին, Էստուրնէլ-դը-Կօնստանին, դը-Կուրսէլին և այլոց։

ԱԹԵՆՔ.—Թիւրքաց գահաժառանգ Եուսուֆ-Իզզէդինի ինքնասպանութեան մասին եռանդով խօսվում է զանազան շրջաններում։ Մատնանշվում է, որ պրինցի և Էնվէր-փաշայի միջև գոյութիւն ունէին որոշ տարաձայնութիւններ։ Էնվէր-փաշան անաջող ջանքեր էր գործ դնում ստանալու ֆէթվա՝ Եուսուֆ-Իզզէդինին ժառանգութեան իրաւունքից զրկելու մասին, պատճառ բերելով նրա իբր մտաւոր խանգարումը։ Այդ մահի և պրինցի հօր՝ սուլթան Աբդիւլ-Ազիզի մահվան միջև նմանութիւն են տեսնում։

ԼՈՆԴՈՆ.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ լօրդ-Կերզօնին և գեներալ սըր-Դուգլասին յանձնարարված է կառավարութեան կողմից մեկնել բէլգիական թագաւորի մօտ յատուկ յանձնարարութեամբ։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Բուլղարիայից յունվ. 19-ից տեղեկացնում են, որ Սօֆիա է եկել ռուսական մի մեծ սանիտարական խումբ, որ աշխատում էր Սերբիայում և կալանաւորվել է բուլղար իշխանութիւններից։ Խմբի մէջն են աւելի քան 50 բժիշկ։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՄՍԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՃԱՏԵԼ

24 յունվար

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Առանձին մասնաժողովի նիստը, մասնակցութեամբ օրէնսդրական և հասարակական հաստատութիւնների ներկայացուցիչների, որին մատակարարական գործի առանձին խորհրդակցութիւնը յանձնարարել էր քննել պետութեան մէջ մսի գործածութիւնը կրճատելու հարցը, բազմակողմանի լուսաբանութիւնից յետոյ գտաւ, որ հայրենի կենդանաբուծութեան կրճատումը պահանջում է մի շարք միջոցներ՝ այն իմաստով, որ ազգաբնակութիւնը կրճատէ մսի գործածութիւնը։

Մասնաժողովը անհրաժեշտ գտաւ պարբերաբար իրազեկ անել մամուլին կենդանաբուծութեան ու մսի շուկայի դրութեան մասին և բացատրել ազգաբնակութեան, մանաւանդ քաղաքների բնակիչներին, որ հայրենասիրական պարտականութիւնը պահանջում է ներկայումս փոխարինել միսը այլ կենդանական մթերքներով։

Մասնաժողովը գտաւ նոյնպէս ցանկալի հրատարակել հանրամատչելի բրօշիւր մսի գործածութիւնը կրճատելու անհրաժեշտութեան մասին։

Ազգաբնակութեան վրա մօրալ ազդեցութիւն անելուց անկախ, մասնաժողովը անհրաժեշտ ընդունեց, որպէսզի ձեռք առնվէին հասարակական ու պետական կարգի միջոցներ, կանգ առաւ մորթված անասունների փոխադրութեան թոյլատրված ու մսի վաճառման սիստեմի վրա և որոշեց միսը հայթայթել ամենից առաջ զօրքին, իսկ յետոյ գործարաններում պետական ինքնապաշտպանութեան համար աշխատող բանւորներին։

Մսի գործածութիւնը ընդհանուր առմամբ կրճատելու համար մասնաժողովի անդամների մեծ մասը կարծիք յայտնեց, թէ հարկաւոր է ամբողջ պետութեան մէջ երեք օր արգելել մսի բոլոր տեսակների գործածութիւնը, փակել այդ օրերում սպանդանոցները, արգելել մսի ամեն տեսակի վաճառումը կրպակներում և շուկաներում, նաև հիւրանոցներում, ճաշարաններում և այլ տեղերում։ Այդ օրերում մասնաժողովի կարծիքով, պէտք է արգելել անասուններ մորթելը գիւղերում։

Ընդ սմին մասնաժողովը շատ հարկաւոր գտաւ դիմել երկրագործութեան մինիստրութեանը, խնդրելով արագացնել ռուսական բանջարանոցային արտադրութեան ընդլայնելու աշխատանքները և խնդրել համառուսական զեմստվային ու քաղաքային միութիւններին օգնել այդ գործին։

Բացի այդ, մասնաժողովը ցանկութիւն արտայայտեց ընդլայնել ձկնեղէնի ներմուծումը քաղաքային կենտրոնները, օգտագործելով դրա համար նրա առատին պաշարները Կասպիական և Արալեան ծովերի շրջաններում և այլ կէտերում։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

23 յունվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Երէկ կայացաւ մինիստրների խորհրդի առաջին նիստը հօֆմէյստէր Շտիւրմէրի նախագահութեամբ։

Միտրօպօլիտ Պիտիրիմը այցելեց մինիստրների խորհրդի նախագահին և օրհնեց նրան Կազանի Աստուածամօր սրբապատկերով։

Այսօր ցերեկվայ ժամը 3-ին Ցարսկօէ Սէլօյի Ալէքսանդրեան պալատում Թագաւոր Կայսրը ընդունեց մինիստրների խորհրդի նոր նախագահ հօֆմէյստէր Շտիւրմէրին և ներքին գործերի մինիստր կամերհէր Խվօստօվին։ Բարձրագոյն ընդունելութիւնից յետոյ մինիստրների խորհրդի նախագահը բաղդ ունեցաւ ներկայանալ Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնային։ Ժամը 6-ին Թագաւոր Կայսրն ընդունեց մինիստրների խորհրդի նախկին նախագահ, ստատս-սեկրէտար 1-ին կարգի ի. գ. խ. Գօրեմըկինին, որ յետոյ ընդունվեց Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնայից։

OՏՏԱՎԱ.—Յունվարի 21-ի երեկոյեան պարլամենտի նիստի դահլիճում հրդեհ ծագեց, որ ոչնչացրեց պարլամենտի ամբողջ շինութիւնը, բացի գրադարանից և շինութեան արևմտեան մասից, որ վերջերս է կառուցվել։ Պատգամաւորներին մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ հեռացնել։ Վնասները հինգ միլիօն դօլլար են։

ԼՈՆԴՈՆ.—Րէյտէրի գործակալութեանը հաղորդում են Օտտավայից, որ ընդհանուր տպաւորութիւնն այնպիսի է, թէ հրդեհը կանխամտածման հետեանք է։ Կրակին զոհվել են 2 բանւոր, 2 կինւոր և 2 կին։ Կրակի բոցը խիտ քամուց այնպիսի ուժով տարածվեց, որ հրդեհաշէջները հնարաւորութիւն չունէին կանգնեցնել կրակը։

ՏԱՄԲՕՎ.—Նօվօ-Տօմնիկօվօ գիւղում մեծ հանդէսով տեղի ունեցաւ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվի թաղումը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԵԴՐԱԿ ԹԱՌԱՅԵԱՆԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Թիֆլիսում տ. Սօֆիա Բալանթարից 10 րուբլի, 2) Թիֆլիսում, Արմէն Անանեանից 2 ր., 3) Վահան Մելոյեանից 2 ր., 4) Բագուից, Ա. Թառայեանից 50 ր.։

Նախորդ ստացվածների հետ միասին՝ ունենք ստացուած ընդամենը 83 ր.։

ՑՈՒՑԱԿ

I

Ձուգչէնկօ կայարանի (Անդրկասպ. երկիր) ծառայողների

(Յօգուտ հայ փախստականների)

(Տես «Մշակ» 1915 թ. № 250)

Ա. Աղաջանեան և Մ. Գէորգեան 15-ական ր., Ս. Ստեփանեան և Ն. Աւետիսեան 10-ական ր., Մ. Մելիք-Մկրտչեան, Մ. Գրիգորեան, Մ. Միտանօվ 5-ական ր., Յ. Տէր-Սարգսեան, Խ. Յարութիւնեան 3-ական ր., Ա. Աթաբէկեան, Գ. Բաբայեան, Շ. Պետրոսեան, Մ. Վարդազարեան 2-ական ր., Ա. Աղասեան, Ն. Աւագեան, Մ. Տէր-Յակոբեան, Մ. Գէորգեան, Ս. Մեժլումեան, Յ. Խաչատրեան, Ա. Սանամեան, Կ. Խաչատրեան, Ս. Խաչատրեան, Մ. Աւթանդիլեան, Ս. Պետրոսեան, Մ. Աղաջանեան, Ս. Յարութիւնեան, Մ. Միքայէլեան, Ա. Տէր-Պօղոսեան, Խ. Օհանեան, Յ. Մովսէսեան, Ս. Թաւանդեան, Ս. Մուրադեան 1-ական ր., Ի. Պետրոսեան 50 կ., Թ. Օհանեան 1 ր. 50 կ.։ Ընդամենը 100 րուբլի։

II

Նոր-Բուխարայի ծառայողների

(Յօգուտ հայ գաղթականների)

(Տես «Մշակ» 1915 թ. № 264)

Ն. Գէորգեան, Ա. Յարութիւնեան, Յ. Դանիէլեան, Ն. Ոսկանեան, Ա. Յակոբեան, Յ. Ղարուչեան, Յ. Խաչատրեան, Ս. Աղբեան, Մ. Աւագեան, Ա. Տէր-Յակոբեան, Ի. Թովմասեան, В. Каридзе, Ղ. Մարգեան, Բ. Գրիգորեան, Ա. Եգանեան 2-ական ր., Ա. Դօվլաթեան, Ս. Զիալեան, Կ. Գրիգորեան, Ա. Պօղոսեան, Մ. Դանիէլեան, Ղ. Լալա-Օվչեան, Ի. Գրիգորեան, Թ. Բաղրեան, Ս. Մելիքեան, Յ. Ասրեան, Ա. Պետրոսեան, Մ. Ղասաբեան, Թ. Գրիգորեան, Բ. Շիրվանեան, Գ. Յակոբեան, Ղ. Ղուլեան 1-ական ր.։ Ընդամենը 46 ր.։

ՄԵՌԱՒ ՆՈՐԱՅՐ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻՆ

(Մահվան 40-օրեակի առիթով)

«Մահուանէս առաջ պիտի փնտռուեմ,
այս է իմ միակ մխիթարութիւնս»...

Հանգուցեալի նամակից

Մի երկու օր առաջ Վիեննայից հ. Սիմ. Երեմեանի «Մշակի» խմբագրութեանն ուղղած երկտողը հաղորդեց մեզ մեծանուն հայկաբան և լեզուագէտ-բանասէր Նորայր Բիւզանդացու անժամանակ մահվան տխուր լուրը։ Անժամանակ եմ ասում, որովհետև նա դեռ մի երկու տասնեակ տարի կարող էր ապրել. հասակը վաթսունից ոչ շատ անց, կեանքը բաւականաչափ բարեկեցիկ ու հանգիստ։

Նորայր Բիւզանդացին Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան լաւագոյն անդամներից մէկն էր իր ժամանակին. վանական կեանքի ինչ ինչ ներքին պատճառներ նրան ստիպում են թողնել թէ ս. Ղազարի վանքը և թէ հոգևոր կոչումը, և 70-ական թւականների վերջերին նա վերադառնում է Բիւզանդիա և այնտեղ շարունակում իր բանասիրական աշխատանքները։ Կ. Պօլսում նա հրատարակում է իր «Հայկական բառաքննութիւն» գիտական երկասիրութիւնը (1880), որով առաջին անգամ շատ սրբագրութիւններ և ուղղումներ է մտցնում մեր նախնի մատենագիրների սխալ ընթերցումներ ների մէջ։ 80-ականների սկիզբներին Բիւզանդացին տեղափոխվում է Սկանդինավիա ու Շվէդիայի գեղեցիկ մայրաքաղաքում հիմնում իր մենաւոր բոյնը։ Նա ամուսնանում է մի շվէդուհու հետ, որը սակայն կարճ ժամանակից յետոյ վախճանվում է, թողնելով Նորայրին նիւթական փոքր ապահովութիւն և բարի յիշատակ։

Բիւզանդացին դեռ իր ամուսնու մահից առաջ նրա ծախսով Կ. Պօլսում տպագրել է տալիս իր «Գաղիերէն-հայերէն» ստուարածալ բառարանը։ 87 թւից Ստօկհօլմում սկսում է հրատարակել «Բնաստեղծ» անունով գիտական հանդէսը, որը սակայն երկար կեանք չի ունենում նիւթականի պատճառներով։

Նորայր Բիւզանդացու գլխաւոր արժանիքը և նրա գիտական-բանասիրական գործունէութիւնը դեռ ևս չի ամփոփվում նրա մինչև այժմ լոյս ընծայած աշխատութիւնների կամ «Բազմավէպում» տպագրված ուսումնասիրական յօդուածների մէջ։ Դրանք մի-մի կաթիլներն են այն ծով աշխատանքի, որ Նորայրը կէս դար շարունակ յոգնաջան և քրտնաթոր եռանդ է գործ դրել մեր մատենագիրների սրբագրութեան, Հայկազեան բառարանի ուղղումների և լեզուաբանական մանրազնին հետախուզումների մէջ։ Եւ այդ բոլոր աշխատանքները դեռ ևս անտիպ են մնում ու սպասում ապագային։

Ահա ինչ ենք կարդում «Բնաստեղծի» առաջին տետրակում.

«Ես ի շատ ամաց վառեալ էի մեծ փափագով նուիրելոյ զիմ բոլոր կեանքս ԳԸՐչագրաց տպագրութեան, և մինչև իսկ աստատերտ անձանց ոմանց 4—5 հազար ոսկւոյ նպաստիւ կը խորհէի միջամուխ լինել ի գործ։ Իմ դիտաւորութիւնս էր 5-րդ դարէն մինչև ցվեշտասաներորդն հրատարակել զամենայն հայերէն մատենագրութիւնս և թարգմանութիւնս հնոց, Միջնոց և Նորոց՝ ժամանակագրական կարգաւ և վերստին տպագրելով զմիանգամ տպագրեալս։ Մեն մի հատոր այս մատենադարանին (Bibliotheca Armena) ճոխացեալ պիտի ըլլար կենսագրական տեղեկութեամբք զհեղինակէն, պատմագրական, աշխարհագրական և հնախօսական ծանօթութեամբք, լուսաբանութեամբք, քննադատական տեսութեամբ և ընտրութեամբ ընթերցուածոց, հաւաքմամբ բառից և յատկաբանութեանց հեղինակին կամ թարգմանչին, բաղդատութեամբք բնագրաց (յոյն, ասորի, արաբացի)։ Գործ ամենածանր, զոր ոչ զհիմունան ես կը բաղձայի դնել, թողլով այլոց զիմ գրեան և զթղթեան եզրամագլուխ, որպէսզի յետ իմոյ վախճանիս նովին ոճով շարունակեն»։

Ահա այսպիսի ցանկութիւն և որոշում է ունեցել Նորայր և վերադարձել Վենետիկ, յուսալով որ ս. Ղազարի միաբանութեան հարուստ գրչագիրների պահարաններն իր տրամադրութեան տակ պիտի դրվեն. բայց տեսէք ինչ է գրում նա. «Տարիներով աշխատեցայ որ իմ ճանապարհս մաքրուի խոչերէ և արգելքներէ և ես համնիմ ի ցանկալի նպատակն. աւաղ, յոգնութենէ և վըհատութենէ զատ ոչինչ շահեցայ։ Բարեմաճման ուրեմն գրչագիրքը, ուր որ են, և ես գրադիմ միմիայն տպագրեալ մատենագրութեամբք նախնեաց»։

Երեք տարի առաջ երբ ես Վենետիկէի, յաճախ այցելութեան էի գնում Նորայրին. Նա ցաւագին սրտով պատմում էր, թէ ինչպէս սառն են ընդունել իրան ս. Ղազարում և վերջ ի վերջոյ այնպէս են արել, որ նա այլևս ոտք չը դնէ կղզին։ Ո՜րքան ուզում էր որ նա մի անգամ գոնէ մըտնէր ս. Ղազարու վանքը. լաւ էր որ գոնէ երիտասարդ միաբանները քաղաք գալիս մի-մի անգամ այցելում էին նրան, իսկ ծերունիները, մեծամեծները նրա գոյութիւնն իսկ չէին ուզում ճանաչել։ Այդ հիման վրա էր, որ ես արտասահմանից Թիֆլիս վերադառնալիս մի յօդուած էի գրել «Մշակում» (1914 թ. № 17), որով առաջարկում էի Էջմիածնին Նորայր Բիւզանդացուն հրաւիրել Կովկաս։ Ինչ աւելի լաւ, որ իմ խօսքը մնաց «ձայն բարբառոյ» և Նորայրը մնաց մենակութեան մէջ, մոռացված ու արհամարհված իր հարազատներից, թողնելով հոյակապ գործեր հայ բանասիրութեան և լեզուագիտութեան։ Դեռ

ես մեզ յայտնի չէ, թէ կտակ արե՞լ է Բիւզանդացին, և Մխիթարեան Միաբանութիւնը, որ իր դռները փակել էր նրա առաջ, այժմ չի՞ աշխատում արդեօք իր պահարանների դռները լայն բաց անել նրա անտիպ աշխատութիւնների առաջ։

«Մահուանէս ետքը պիտի փնտռուիմ, այս է իմ միակ մխիթարութիւնս»—գրում էր Նորայր Բիւզանդացին իր նամակներից մէկում։ Այո, պիտի փնտռուիս, սիրելի Նորայր. և միայն այդքանը, եթէ դա քեզ բաւական է. դա արդէն մեր հայերիս աւանդական սովորութիւնն է—«մահուանէն ետքը փնտռել»։

Հանգիստ հայ բանասիրութեան յոգնաջան մշակի խոնջացած ոսկորներին։

Գ. Լեւոնեան

ՆՈՐ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐ

«Վան-Տոսպ» թերթի խմբագրութիւնը դիմել էր Հ. Առաքելեանին, իբրև Նպաստ. Ընկերութեան Նախագահողին, և, յայտնելով որ 50-ից աւելի արհեստաւորներ—ոսկերիչներ, քանդակագործներ, կօշկակարներ, հացթուխներ և այլք—մնացել են անգործ, խնդրել էր միջոցներ որոնել՝ տալ այդ արհեստաւորների ամեն մէկին որոշ դրամագլուխ, իբրև փոխառութիւն, որպէսզի նրանք կարողանան բանեցնել իրանց արհեստը և ապրեցնել իրանց ընտանիքը։ Հ. Առաքելեան դիմել էր Պետական Դումայի անդամ պ. Միքայէլ Պապաջանեանի օգնութեան։ Խորհրդակցելով, յարմար էր գտնուել արհեստաւորներին դրամագլուխ տրամադրելու փոխարէն բանալ Նպաստամատոյց Ընկերութեան հսկողութեան ներքոյ արհեստանոցներ, որտեղ յիշեալ արհեստաւորները կարող են վարձողչէքով աշխատանք գտնել։ Պ. Մ. Պապաջանեան խոստացել էր միջնորդել Կովկասեան Գլխաւոր Կօմիտէտի և կամ գեներալ Թամամշեանի առաջ բաց թողնել որոշ դրամագլուխ, մօտ 15,000 ր., այդ արհեստանոցների բացման համար։ Հ. Առաքելեան Նպաստ. Ընկ. կողմից դիմել էր պաշտօնապէս Կովկասեան Գլխաւոր Կօմիտէտին, խնդրելով տալ 15.000 ր. արհեստանոցներ բանալու համար։ Այժմ պ. Մ. Պապաջանեան տեղեկութիւն է ստացել, որ իր միջնորդութիւնը յարգված է և Նպաստ. Ընկ. կը տրվի 15,000 ր. արհեստանոցները բանալու համար։ Նպաստ. Ընկ. վարչութիւնը այսօր նիստ ունի կազմակերպելու համար գործը, աջակցութեամբ «Վան-Տոսպի» խմբագրութեան։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ԲԱՅԱԶԻԴԻ ՈՒ ԴԻԱԴԻՆԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

(Զեկուցում)

III

. . . .

Պետական օգնութիւն

Մինչև նոյեմբեր ամիսը մեր շրջանում պետական անմիջական որևէ օգնութիւն չի եղել։ Հոկտեմբերի վերջերին, երբ ես մի քանի օրով Երևանումն էի ու Խորէն սրբազանի մօտ, այդտեղ էր նաև գեն. Թամամշեանի օգնական՝ պ. Եւանգուլեանը։ Խորէն սրբազանը անձամբ առաջարկ դրեց օգնել և մեր շրջանի գաղթականութեանը այնպէս և այն ձևով, ինչպէս օգնութիւն էր հասցվում պետական գանձարանից կովկասեան գաղթականներին։ Պ. Եւանգուլեան խոստացաւ այդ հարցը զարթեցնել ուր հարկն է, իսկ Խորէն սրբազան էլ հարկ եղած դիմումները արեց իր ժամանակին. միւս կողմից էլ Դիադինի նաչալնիկ բարոն Հօվէնը այդ ուղղութեամբ դիմել էր կովկասեան բարձրագոյն իշխանութեանը, որոնց հետևանքով նոյեմբերի կէսերին Դիադինի նաչալնիկը Պետերսոնից ստացաւ 12,000 ր., իր շրջանի հայ և եզիդի գաղթականութեան համար, իւրաքանչիւրին օրական 15 կոպ.-ի հաշուով։

Բարոն Հօվէնը անմիջապէս իր մօտ հրաւիրեց ինձ և Մոսկվայի Հայկ. Կօմիտէտի բժշկա-սանիտարական առաջին խմբի լիազօր՝ բժիշկ Ալէքսանդր Աթաբէգեանին, կազմեց Դիադինի շրջանային կօմիտէտը՝ իր նախագահութեամբ։ Այդ կօմիտէտի նիստում չեշտվեց ցորենի պակասը, ուստի և վճռվեց այդ գումարով ցորեն գնել և բաժանել գաղթականութեանը։

Երբ հարց եղաւ, թէ ո՞վ է գնելու և ո՞վքեր են բաժանելու, բարոն Հօվէնը ասաց, որ քանի մինչ օրս այդ գործը գեղեցիկ կերպով տարել է «Եղբ. Օգնութեան» կօմիտէն, այսուհետև էլ նա կարող է տանել, անշուշտ, պետական փողերի ծախքի մասին ներկայացնելով առանձինն հաշիւ՝ դօկումենտների հետ, ապա և նոյն կարգով ցորենի բաժանումը։ Ես իմ կողմից մատնանշեցի մեր կօմիտէի Կարա-Քիլիսէում մնացած ընկերների վրա, շեշտելով նրանց փորձառութիւնն և ունեցած յարմարութիւնները, սակայն, ի մեծ զարմանս իմ, բժիշկ Աթաբէկեան, առանց մէկին իսկ ճանաչելու, յանկարծ իր անվստահութիւնը յայտնեց, որով իրերը իրանց բնական ընթացքից դուրս եկան։ . . . .

. . . .

. . . Միով բանիւ՝ հետևեալ առաւօտը բժշկին աջողվեց ժողովից դուրս «միջոցներ» դիմել և մեկնել Կարա-Քիլիսէ՝ թէ ցորեն գնելու և թէ հրամանատարի հետ տեսակցելու։ Ցորեն չը կարողացաւ գնել, 4000 բուբլու չափ թողեց երէկվայ չը հաւատացած մեր ընկերների մօտ և վերադարձաւ Մուսուն։ Կարճն ասած, բժ. Աթաբէկեանը միջոցների մէջ խտրութիւն չը դնելով սկսեց պայքար մեր կօմիտէի դէմ։ Փոխանակ բժշկական և սանիտարական օգնութեան մասին մտածելու, նա գիշեր և զօր մտածեց և դեռ մտածում է մեզ այն տեղերից հեռացնելու մասին։ Ես աւելորդ եմ համարում մի առ մի փաստեր թուել։ Հետևանքը. չը նայած որ պետութիւնը նոյեմբ. և դեկտ. ամիսների փողը փոխադրել է թէ Դիադինի և թէ Բայազիդի նաչալնիկներին, բայց շնորհիւ բժշկի անիմանալի ու անըմբռնելի գործելակերպի՝ այդ փողերը գրեթէ մինչև վերջին ժամանակներս անիրագործելի էին մնացել. և եթէ մենք նրանց յոյսերով օրօրվէինք, հաւատացէք, այսօր կենդանի մարդկանց փոխարէն կունենայինք բազմաթիւ գերեզմաններ։

Ինչպէս յայտնի է, այդ 15 կոպէկը տրըվում է գաղթականներին իբր սնունդի դրամ, որի մէջ առաջնակարգ տեղը բռնում է հացը. և բժ. Աթաբէկեանը մի փշուր հաց անգամ չը կարողացաւ տալ գաղթականութեանը. միայն դեկտեմբերի վերջերքին նրան աջողվեց կազմակերպել որոշ մթերքների էժանագին պահեստ, որտեղից գաղթականութեանը սկսեց բաց թողնել ապրանք՝ ի հաշիւ իրանց ստանալիք նպաստի։ Անշուշտ միանգամայն գնահատելի և շնորհաւորելի գործ է դա, բայց, ասացէք խնդրեմ, ինչ կը լինէր գաղթականութեան վիճակը այդ երկու ամսում, եթէ չը կարենայինք հաց մատակարարել։ . . . .

. . . .

. . . . Չը նայած որ վերջ ի վերջոյ աջողվել է նրան հիւանդանոց շինել, ուր կարող են տեղաւորվել 60-ից աւելի հիւանդներ, բայց մինչև վերջին օրս նրա հիւանդների թիւը 20 հոգուց չեն անցել, մինչդեռ վերոյիշեալ բազմաթիւ գիւղերում ընկած կան տասնեակ բժշկութեան կարօտ հիւանդներ. նրա մինչև 25 հոգուց բաղկացած խումբը ցարդ շատ քիչ բանով արդարացրեց իր վրա դրված յոյսերը . . .

. . . .

Դեկտեմբերի վերջերին Բայազիդի նաչալնիկ Կօնստանտին Կարտաշևսկին զայրանալով նրա անիմանալի գործելակերպից՝ ետ պահանջեց իր տուած աւանս փողը և մեզանից խնդրելով գաղթականական իր շրջանի ցուցակը՝ վճռեց փողն անձամբ բաժանել Արծափի, Շամսուի, Կաչանէի և Մէյրամանէի գաղթականներին, ուստի հրաւիրեց մեզ իր հետ գնալու փողաբաժանութեան. ու փողը բաժանվեց, ի մեծ ուրախութիւն գաղթականների։ Բժ. Աթաբէկեան սկիզբներում մի քանի կէտերում տաք կերակուր ու թէյ էր բաժանել տալիս գաղթականներին, այժմ $1^1/_2$ ամսից աւելի է, ինչ այդ բոլորը փակել է, միայն բացել է Արծափում և Թաշլիչայում ձրի թէյարաններ՝ զօրքի համար....։

Կրթական գործ

Այժմ այս հայաբնակ շրջաններում և ոչ մի հայ դպրոց բաց չը կայ. շատ ցանկալի էր, որ ուսումնական տարվայ սկզբից ձեռնարկվէր և Բայազիդի, Արծափի, Մուսունի և Կօրունի դպրոցները գէթ բաց վէին. բայց իր ժամանակին մեր արած դիմումը մնաց ձայն բարբառոյ յանապատի։ Այժմ էլ ուշ չէ, մինչև յունիս կարող են սովորել երեխէքը. մենք ուշանում ենք, բայց ուրիշները գործում են. Բայազիդում արդէն մի ամիս է, ինչ պետական մի-դասեան դպրոց է բացվել, ուր հաւաքվել են մօտ 200 աշակերտներ, բացառապէս հայեր. ես լսեցի նրանց դասը. ինձ մօտ եկան յատուկ խնդրով Բայազիդի առաջնորդ. տեղապահ հայր Ներսէսը և մի քանի ինտելիգենտ երիտասարդներ, խնդրեցին ու շատ խնդրեցին գէթ մի ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի ուղարկել իրանց, մնացեալ ծախքը իրանք կը հոգան, դպրոցը թէև քանդված է, բայց նրանք պատրաստ են նոր շինութիւն յատկացնել. արծափցիք, կօրունցիք և մուսունցիք նոյնպէս հաւաքաբար դիմեցին և խնդրեցին անչքաթող չանել իրանց զաւակներին. Կօրունը արամադրել է մի գեղեցիկ շինութիւն. և այս բոլորը կապված է միայն 2000 բուբլու հետ. մի՞թէ դժուար է հոգալ այդ չնչին դրամը և հոգեպէս մխիթարել այդ վայրերի տանջված հասարակութեանը։

Մի քանի խօսք էլ եզիդիների մասին.

Ինչպէս վերև ասացի, մեզ հետ կողք-կողքի ապրում են Վանի շրջանից փախած եզիդիները. դրանք մեծ մասամբ տեղաւորվել են Դիադինի շրջանում, 2025 հոգի Բալըկ-Գեօլից մինչև Մուսունի մօտերքը՝ 12 գիւղում, իսկ մօտ 3000 հոգի էլ (սրանց վիճակագրութիւնը մանրամասն չունեմ հեռաւորութեան պատճառով) Դիադինից դէպի Ալադաղ ձգվող տարածութեան ու լեռնալանջերի վրա. առաջին շրջանի 12 գիւղի գալավս նշանակվել է Թէյֆուր-բէկը, իսկ երկրորդինը՝ Ջիհանգիր-բէկը։ Սրանք մինչև այժմ ոչ մի օգնութիւն չեն ստացել, բացի այն 5000 բուբլուց, որ Կաթողիկոսն ուղարկել է սեպտ. ամսին նրանց, որ և բաժանվել է։ Սրանց հասնելիք պետական օգնութիւնն էլ դեռ բաժանված չէ։ Սրանք էլ իրանց ներքին տարաձայնութիւնների և շատ գործերի համար դիմել են և դիմում են «Եղբ. Օգն.» կօմիտէի գործիչներին, որոնք ամեն կերպ աշխատել են օգնութեան հասնել ինչով որ կարողացել են։

ԳԵՆ. Տ. Դ. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Անցած շաբաթ օրը արևմտեան ռազմաբեմից Թիֆլիս բերվեց այնտեղ վախճանված Թէրէքի կօզակների դիվիզիայի հրամանատար գեներալ Տ. Դ. Ցարութիւնեանի մարմինը։

Հանգուցեալը ծնվել է 1858 թ. Բէլիկլիւչում. նրա հայրը եղել է Թիֆլիսի նահանգի ազնուական և Լօրիս-Մելիքօվի աջակիցներից մէկը 1877 թ. ռուս-թիւրքական կռւի ժամանակ։

Գեն. Տ. Դ. Ցարութիւնեան իր կրթութիւնը ստացել է Մօսկվայի 1-ին զինուորական գիմնազիայում, յետոյ նոյն տեղի զինուորական 3-րդ գիմնազիայում։ Կրթութիւնն աւարտելուց յետոյ մտնում է զինուորական ծառայութեան և հասնում գեներալի աստիճանի։ Ծառայութեան միջոցին ստանում է շատ շքանշաններ և Գէորգի սուր։

Հանգուցեալը համարվում էր լաւ կաւալերիստ և վայելում էր ընդհանուր յարգանք իր ընկեր և ստորադրեալ կօզակների շրջանում։

Ենթադրում են, որ հանգուցեալը վախճանվել է սրտի հիւանդութիւնից։

Նա 58 տարեկան էր։

ԽՈՇՈՐ ՊԱՆԱՄԱ

Պետրօգրադում բռնված են սպիրտով բեռնաւորված երեք սայլ։ Այս սպիրտը դուրս է տարված արքունական օղու պահեստից։

Քննութիւնը պարզել է, որ սպիրտի արտահանութիւնը կատարվել է մի ամբողջ կազմակերպութեան ձեռքով, որին գլուխ է կանգնած իշխ. Ա. Ի. Միքելաձէ։

Այս Միքելաձէն կեղծ դօկումենտներ է պատրաստել և տուել է զանազան անձերի, որոնք ստացել են թոյլտուութիւն և յետոյ այդ դօկումենտները վերադարձնելով Միքելաձէին՝ նրանից ստացել են 10 ր. պրէմիա իւրաքանչիւր դոյլի համար։

Բռնված սայլերից ամեն մէկի վրա բեռնըված է եղել 30 դոյլ սպիրտ։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ինչպէս հաղորդեցինք, Փոխարքան թոյլատրել է, որ Թիֆլիսում գտնվող և կառավարական օգնութեան կարիք զգացող փախստականները քաղաքում մնան ժամանակաւորապէս մինչև առաջիկայ ապրիլի 1-ը, տալով նրանց այդ ժամանակամիջոցում արքունական պարենաւորման փայաբաժին։

Դրա հետ միասին, Նորին Բարձրութիւնը հրամայել է, որ, չը նայած իրանց տեղերից դուրս գալու արգելքին, նոր Թիֆլիս եկող փախստականները պէտք է տեղաւորվեն այն տեղերում, որոնք նշանակված են նրանց բնակութեան համար, ուր և նրանք կօգտվեն փախստականների համար սահմանված օգնութեան ձևերով։ Այս մասին յայտնելով, Նահանգապետը խնդրում է կենտրօնական կօմիտէտին հաղորդել իրան ճշգրիտ տեղեկութիւններ մինչև յունվարի 10-ը կօմիտէտի կողմից խնամված և կառավարութեան օգնութեան կարիք զգացող փախստականների թւի մասին, բաժանելով նրանց ըստ սեռի և ըստ ազգութեան, կցելով դրանց այն երեխաների թիւը, որոնք դեռ չեն հասել հինգ տարուն։ Իսկ փախըստականներին հաշւելու և նրանց իւրաքանչիւրին մինչև ապրիլի 1-ը քաղաքից հեռացնելու համար պատրաստելու, Նահանգապետը խնդրում է կարգադրել, որ կազմվի անուանական ցուցակը բոլոր՝ մինչև յունվարի 10-ը կարիքաւոր փախստականների, որոնք գտնվում են կօմիտէտի խնամքի տակ։ Այս ցուցակը պէտք է ներկայացվի ոչ ուշ քան փետրվարի 15-ը. և ցուցակներում պէտք է յիշվի, թէ իւրաքանչիւր փախստական որտեղ է տեղաւորվելու։

Փախստականների պարենաւորման ծախքերը, հաշւելով 20 կոպէկ օրական հասակաւորներին և հինգից աւելի տարիք ունեցող երեխաներին, և 10 կոպէկ երեխաներին մինչև 5 տարեկան, և բնակարանային պէտքերի համար,—հաշւում է այս չափով։ ա) իւրաքանչիւր փախստականի համար 2 ր., բ) երկու հոգուց բաղկացած ընտանիքի համար 3 ր., գ) 3—4-անոց ընտանիքին—4 ր., դ) 5—6 հոգուց ընտանիքին—5 ր., ե) 7 և աւելի հոգուց բաղկացած ընտանիքին—6 ր.. Այս ծախսերը հաշւել կօմիտէտին բաց թողած 10,000 ր. հաշւին։ Իսկ այս գումարի չը բաւարարելու դէպքում, կօմիտէտը կարող է պահանջել լրացուցիչ գումար։

Աշխատանքի ընդունակ փախստականներից նրանք կարող են օգտվել արքունական փայաբաժնից, որոնք միայն յարգելի պատճառներով աշխատանք չունեն։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Զինուորացուներին ժամանակամիջոց տուող քաղ. կօմիտէտի նախագահ Ալ. Խատիսեան հեռագիր է ստացել կենտրոնական ռազմարդիւնաբերական կօմիտէտից այն մասին, որ գլխաւոր շտաբի զինուորներին ժամանակամիջոց տուող գլխաւոր կօմիտէտը կարգադրութիւն է արել գաւառական կօմիտէտներին, որ 1902—03—04 և 05 թւերի 1-ին կարգի ռատնիկների անուանացուցակները պէտք է պատրաստվեն անպայման մինչև առաջիկայ փետրվարի 1-ը։ Շտապ լինելու պատճառով անհրաժեշտ է այդ ցուցակները հաստատել, չը սպասելով ցուցակներին պատերազմական այն նախաձեռնութիւնների և հիմնարկութիւնների, որոնց մէջ աշխատում են այդ թւերի ռատնիկները։ Այս հեռագիրը ստանալով, Խատիսեանը կարգադրել է, որ Թիֆլիսում գտնվող բոլոր ձեռնարկութիւնները և հիմնարկութիւնները, որոնք աշխատում են պետութեան պաշտպանութեան համար, պէտք է շտապով կազմեն 1-ին կարգի ռատնիկների անուանացուցակները յիշված իւրաքանչիւր տարին առանձին, եթէ այդ ձեռնարկութիւնների և հիմնարկութիւնների մէջ կան ծառայողներ և աշխատողներ, որոնք պատկանում են յիշեալ ռատնիկների կարգին։ Եւ այս ցուցակները պէտք է պատրաստ լինեն մինչև այս յունվարի 30-ը և այդ հիմնարկութիւնների միջոցով ներկայացվեն Թիֆլիսի քաղ. կօմիտէտին։

◆ Յունվարի 25-ին Թիֆլիսի բարակներն են մտել հետևեալ հիւանդները. սկարլատինով 12, դիֆտերիտով 4, բծաւոր տիֆով 3, առողջացել են՝ սկարլատինով 3, բծաւոր տիֆով 1, մեռել են՝ սկարլատինով 3, դիֆտերիտով 1. մնում են՝ սկարլատինով 171, դիֆտերիտով 21, բծաւոր տիֆով 21, որովայնայ տիֆով 6, կարմիր քամիով 1 և մինգրենով 2։

◆ Յօգուտ գերիների կազմած հանգանակութիւնը, նախնական հաշւի համաձայն, տուել է մօտ 7000 բուբլի։

◆ Երէկ Խնուս մեկնեց սանիտարական և տրանսպօրտային մի խումբ, այնտեղի փախստականներին օգնութիւն ցոյց տալու համար։

◆ Յունվարի 23-ին դէպի Վանի շրջանը կատարած գիտական ուղևորութիւնից Թիֆլիս վերադարձաւ Կովկասեան Թանգարանի աւագ վերահսկիչ Սմբատ Տէր-Աւետիսեանը, որը երկու ամսից աւելի աշխատելով Վանի շրջանում ժողովել է 1150 կտոր ձեռագիր ու յատուկ հսկողութեամբ բերելով Ջուլֆա առանձին վագօնով ուղարկել է Էջմիածին։ Տէր-Աւետիսեանը իր ուսումնասիրութիւնները, բազմաթիւ զուտ պատմական հնագիտական լուսանկարները և յատակագծերը սեպագրերի ու այլ պատմական ժողովածուների հետ յանձնել է կայսերական գիտութեանց ճեմարանին հրատարակութեան համար։

◆ Յունվարի 23-ին տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի երկաթաչափական դպրոցի տեսուչ Վ. Վ. Դալի թաղումը։ Նա վախճանվեց ուղեղի արիւնհոսութիւնից։

◆ Ինչպէս յայտնի է, շատ կանայք, դեռ շատ վաղուց, խնդիրներ էին ներկայացրել էլեքտրաքարշի վարչութեան, որ իրանց ընդունեն էլեքտրաքարշի կօնդուկտօրների պաշտօնում. այժմ, երբ էլեքտրաքարշը անցել է քաղաքին, սկսվել է արդէն կանանց ընդունելութիւնը, որոնք նախապէս ենթարկվում են բժշկական քննութեան։ Նրանցից շատերը չեն ընդունվում, որովհետև հիւանդագին դրութիւն ունեն կամ ֆիզիքական որևէ պակասութիւն։ Այդ պատճառով՝ քաղ. վարչութեան անդամ իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ մի առաջարկութիւն է ներկայացնելու քաղ. վարչութեան, կանանց կօնդուկտօր ընդունելու մասին փակ և կցովի վագօններում։

◆ Լուրերի համաձայն, Փոթիում ստացված է 160,000 պուդ շաքար, իսկ Բաթումում 100,000 պուդ։

◆ Քաղ. վարչութիւնը ընդունել է Դձերգելօվի Վլադիկավկազից արած առաջարկութիւնը գետնախնձորի մասին, որ նա խոստանում է Թիֆլիս հասցնել ճանապարհածախսով 1 ր. 10 կոպ. պուդը։ Քաղ. վարչութիւնն արդէն պատուէր է տուել 20,000 պուդ գետնախնձորի, որը պէտք է ծախվի 1 ր. 20 կոպ. ազգաբնակութեան վրա։

◆ Յունվարի 29-ին, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկ. շէնքում կայանալու Կովկասեան Մեղուաբուծական Ընկ. խորհրդակցութիւնը մեղուապահական մի շարք կարևոր խնդիրների մասին։

◆ Մօտ օրերս Թիֆլիս է գալու Վարշաւայի երկաթուղին կառուցանող յայտնի ինժեներ Վերշևսկին և այստեղ մասնակցելու է պօլիտեխնիկումի տեխնիկական աշխատանքներին։

◆ Վանի փախստականներից աւագ քահ. Մելքիսեդէկ Տէր-Մկրտչեանը հրաւիրվել է Եկատերինօդարի քահանայի կողմից՝ գնալ այդ քաղաքը և երեք ամիս աջակցել իրան ժողովուրդը հովւելու։ Գովելի է Եկատերինօդարի քահանայի քայլը. պէտք է աշխատել, որ բազմաթիւ փախստական քահանաները գոնէ իրանց ժողովրդին հովւել կարողանան և ապրեն մինչև վերադարձը։

◆ Դ. Անանունի «Ռուսահայերի հասարակական զարգացումը XIX դարում» աշխատութիւնը, որ լոյս էր տեսնում «Նոր-Հոսանք» ամսագրում և որի տպագրութիւնը ընդհատվեց այդ պարբերականի դադարման հետ, այժմ նորից տպագրութեան է յանձնված Բագւում։ Գրքի տպագրութիւնը կաւարտվի 2—3 ամսվայ ընթացքում։ Նրա հրատարակութեան ծախքերը հոգում է Բագւի մտաւորականներից ինժեներ Տիգրան Բուդաղեանը։

—

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Ներկայումս ռուս հասարակութեան աչքից չի վրիպում Պետրօգրադի միտրօպոլիտ Պիտիրիմի հաստատուն քայլերը, որոնք ուղղված են եկեղեցական բարենորոգումներին։ Նորին բարձր սրբազնութիւնը առաջին հերթին գործադրել է տալու ծխական բարենորոգումը։

◆ Մօսկվայի բանկերում երեան է հանված մօտ կէս միլիոն պուդ շաքարի պահեստ։ Մօտ 300,000 պուդը պատկանում է Պետական Խորհրդի, Կարմիր Խաչի գլխաւոր վարչութեան անդամ, ձայնաւոր կոմս Մուսին-Պուշկինին։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ Վրաց Բարեգործ. Ընկերութեան Ախալցխայի ճիւղը մեծ թւով փախստական վրացի մահմեդականներ է երեւան հանել, որոնք ապաստան են եղել գտած շրջակայ գիւղերում։ «Սախ. Փուրց.» թղթակցի ասելով փախստականների մեծ մասը կանայք ու երեխաներ են, իսկ այր մարդիկ Արդահանւում կոտորված են թիւրքերի անցեալ տարվայ ներս խուժման ժամանակ։ Բարեգործ. Ընկ.-ը ամեն մի միջոց գործ է դնում փախստականներին օգնելու, որոնք մեծ պահանջ են զգում տաք հագուստեղէնի։ Ընկերութիւնը միջնորդել է կենտրօնական վարչութեան առաջ, որպէսզի անտէր մնացած երեխաների համար Ախալցխայում հիմնվի որբանոց-ապաստարան։

◆ Աջարացիների համար տաք հագուստեղէն պատրաստելու նպատակով Վրաց Բարեգ. Ընկերութիւնը գեներալ Թամամշեվից ստացել է 30,000 բուբլի։

◆ Վրացի կանանց «Մանդիլօսանի» միութիւնը, որ Գօրիում պահեստիների աղջիկ երեխաների համար հիմնել է դըպրոց, «Սախ. Փուրց.» լրագրի ասելով որոշել է այդ դպրոցին կից հիմնել կիրակնօրեայ դպրոց ևս հասակաւոր աղջիկների համար։

◆ Նաւթլուղի զինուորական հիւանդանոցում գտնվող մի խումբ վրացի զինուորներ ուղարկելով «Թան. Ազրի» լրագրի խմբագրութեանը իրանց միջև ժողոված մի համեստ գումար՝ 16 ռուբ. 20 կոպ., խմբագրութեանն ուղղած նամակով խնդրում են այդ գումարի կէսը յատկացնել վնասված աջարացիներին, իսկ միւս կէսը փախըստական հայերին։

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կաֆէ «Մի բաժակ թէյ»

Արմաւիր, 15 յունվ.

Ամիսներից ի վեր Արմաւիրում Բար. Ընկերութեան կից կազմված է տիկնանց կօմիտէտ, որ տեղումս բաց է արել կաֆէ «Մի բաժակ թէյ» անունով։ Դժբաղդաբար թէ հայ տիկնանց կօմիտէտը և թէ տեղիս Բ. Ընկ. վարչութիւնը դեռ մինչև այսօր կարիք չեն զգացել պարբերաբար հաշիւ տալու հայ հասարակութեան, ինչպէս անում է ռուս տիկնանց կօմիտէտը, որ պարբերաբար տեղական ռուս լրագրում ամսէ ամիս հաշիւ է տալիս թէ մուտքի և թէ ելքի մասին. միայն վերջերումս տեղական ռուս լրագրում երևաց մի տեղեկութիւն «Մի բաժակ թէյի» մուտքի և ելքի մասին սեպտեմբեր, հոկտ. և նոյեմբեր ամիսների վերաբերեալ, որից և օգտվում ենք։

Սեպտ. 1-ից նոյեմբերի 1-ը մուտք եղել է 2259 ր. 40 կ., իսկ ծախս եղել է 1879 ր. 76 կ., զուտ արդիւնք՝ 379 ր. 64 կ.։

Զուտ արդիւնքը նախորդ ամիսներից մնացածների հետ ծախսվել է հետևեալ կերպով։

Տրված է Լարինսկի մասի գաղթականներին օգնող կօմիտէտին 100 ր., Արմաւրի գիւղական հասարակութեան հաշւով պահվող լազարէթին 150 ր., գաղթական աշակերտուհիների ուսման վարձի և ուսումնական պիտոյքների համար տրված է 125 ր., զինուորականների կանանց 37 ր.։

Նոյեմբերի 1-ից—դեկտեմբերի 1-ը ընդհանուր մուտ եղել է 1704 ր. 62 կ., ծախս եղել է 1055 ր. 16 կ., զուտ արդիւնք 649 ր. 46 կ., որ ծախսված է հետևեալ կերպով. Էջմիածին ուղարկված է տաք շորեր 468 ր. 66 կ. արժողութեամբ, գիւղական լա-

ԴՈՒՔ ԻՆՁ ՊԷՏՔ Է ԱՆԷՔ ՆԵՐԿԱՅ ՏՕՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐԸ ՊԷՏՔ Է ԻՄԱՆԱՅ, ԴԱ ԳԱՂՏՆԻՔ ՉԷ

[illegible] ...ցութեան են տալիս այդ ամենը, և եթէ նոյն իսկ չեն էլ մոռանում, այնու ամենայնիւ անզօր են գտնվում ծոմ պահել։ Ձենք ցանկանում երկար կանգ առնել այդ հարցի վրա, որովհետև շատ թէ քիչ հասկացող և ինտելիգէնտ անձինք իրանք շատ լաւ հասկանում են, որ դատողական տեսակ կերակուրներն ու ոգելից ըմպելիքները, որոնք առատ են գործադրվում, առաջ են բերում լորձաթաղանթի գրգռումն և յե- [illegible] ...փոփոխութիւնը բուժելու համար, նոյնպէս և ստամոքսացաւի, մաշկի դէմ միակ արմատական և ուղիղ միջոց համարվում են բացառապէս «ՀԱՍԱԳԷՄՕ» դեղահատիկները։ Եթէ ձեզ դեռ յայտնի չէ «ՀԱՍԱԳԷՄՕ» դեղահատիկների ներգործութիւնը, յատուկ խնդրում ենք այդ մասին տեղեկանալ ձեր ծանօթների շրջանում, և մենք համոզված ենք, որ կը գտնվեն շատերը, որոնք գործածել են այդ դեղահատիկները և բժշկվել ծանր տանջանքներից, կամ թէ նոր են սկսել [illegible] ...ванская пл., Пушкинская, 3/6 М., лабораторія М. Деламуре. Օտարաքաղաքացիներին ուղարկվում է վերադիր վճարով։

Զգուշացէք յատկութեամբ վատ և առողջութեան համար վտանգաւոր կեղծումներից ու նմանողութիւններից։ Անպայման պահանջէք Մ. Դելամուրէի «ՀԱՍԱԳԷՄՕ» դեղահատիկները՝ կարմիր թանդերոլով փաթաթված՝ Интернаціональное Медико-Фармацевтическое Депо.

(Ա.Հ.Կ.) 18. 10—9

պարէթին 150 ր., զինուորներին պայուսակ ուղարկված է 23 ր., զինուորականների մայրերին տրված է 70 ր.։ Մ. Ց.

—

Մոսկ. Հայկ. Կոմիտէի հաստատութիւնները

Աշտարակ, 9 յունվարի

Այստեղ Մոսկվայի Հայկական Կոմիտէն բաց արած ունի 4 որբանոց, հիւանդանոց, ամբուլատորիա, դպրոցներ և, պէտք է մեծ գոհունակութեամբ շեշտել, աջողութեամբ տանում է ամեն մի ձեռնարկութիւն։

Թէպէտ լրագրութեան մէջ երևացին նըկատողութիւններ, բայց իսկապէս այդ նկատողութիւնները կրում էին ոչ այնքան լուրջ բնաւորութիւն, որովհետև մանր-մունր բաներով էին տարված և ամենագլխաւորը աչքաթող եղած։

Մեր համեստ կարծիքով լաւ կանէր Մոսկվայի Հայկ. Կոմիտէն, եթէ Աշտարակի բոլոր հիմնարկութիւնների գլխին լիազօր նշանակած լինէր մի լուրջ և ձեռնհաս անձնաւորութիւն. ճիշդ է, կայ բժ. Ոսկանեանը, բայց նա զբաղված լինելով իր բժշկութեամբ՝ չի կարող ուրիշ գործի օգտակար հանդիսանալ, որքան էլ ինքը ուզի։ Ձը պէտք է Կոմիտէար թէթև աչքով նայի Աշտարակում գործող հաստատութիւնների վրա, որովհետև իրազեկ լինելով տեղիս 2 խմբի գործունէութեան հետ, մենք վկայում ենք, որ նա կարօտ է լուրջ ղեկավար անհատի։ Կ.

—

Նամակ գիւղում

Օնի, 15 յունվարի

Որովհետև մեզ մօտ մթերքների սաստիկ թանգութիւն է, ուստի տեղիս մանր վարկի ընկերութիւնը մտադիր է 2 վագօն ալիւր գնել։ Բացի սրանից բացվելու է սպառողական խանութ։

Թաթախման երեկոյեան, եկեղեցում յօգուտ հայ որբերի ժողովարարութիւն եղաւ, հաւաքվեց 30 ր. և ուղարկվեց ուր հարկն է։ Մեր վերախօս հայերից շատերն իրանց լումաները նուիրեցին իրանց փոքրիկների անուններով։ Հովիւ

—

Լուրեր Շուշուց

Շուշի, 15 յունվ.

Քաղաքում որքան պարզ եղանակ, սակայն ցրտերը յանկարծ սկսվեցին։ Հիւանդութիւններ շատ կան մեր քաղաքում, առաւել ևս երեխաների մէջ...

Վար ու ցանք սկսվեց գիւղօրայքում։

Ալրաւստը թանգացել է. քաղաքում առաւել ևս բարձրացած են մսի, իւղի և կաթնեղէնի գները...

Ղարաբաղում ստացված կայ Բուսաստանից ալիւր, թէ չէ հացի գինը պէտք է աւելի բարձր լինէր։ Արցախեցի

ՈՐԲԵՐԻՑ՝ ՈՐԲԵՐԻՆ

—

Աստրախանում գոյութիւն ունի տեղական որբ երեխաների համար մի որբանոց, որը պահվում է Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան միջոցներով։

Այդ որբանոցի որբերը տեղիս արհեստաւորաց դպրոցի աշակերտների հետ այս տօներին տուեցին հայերէն ներկայացում...

Ես ներկայ էի այդ ներկայացմանը. ներկայ էի և մեծ բաւականութեամբ ու հրճուանքով նայում էի այդ խեղճ երեխաներին, որոնցից շատերի ծնողներին ես անձամբ ճանաչել եմ, տեսել եմ նրանց աղքատութիւնը, նիստ ու կացը, նրանց բարքերը և այժմ, ասում եմ, անկեղծ ուրախանում էի տեսնելով այդ՝ Աստրախանի հայերի տականքների երեխաներին մաքուր հայերէն խօսելիս և բարեկիրթ ձևեր ու շարժումներ անելիս...

Բայց այդ դեռ քիչ է։

Այդ երեկոյ իմ ուշադրութիւնը գրաւեց և մի ուրիշ բան...

Դահլիճի պատերին փակցված էր որբերի հետևեալ յայտարարութիւնը. «Աստրախանի հայեր, օգնեցէք Կովկասի մեր որբ եղբայրներին»...

Կարդացի այս յայտարարութիւնը և մի բոպէ, կարծես թէ, մարմնովս սարսուռ անցաւ...

Ովքեր էին յայտարարողները և օգնութեան կոչ անողները—որբերը։

Այո, որբերը որբերի համար էին աղերսում... Նրանք լսել էին իրանց որբ եղբայրների տանջանքների մասին, նրանց լաց ու կոծի, աղաղակի արձագանքը հասել էր նաև մեր որբերի ականջին և նրանք ուզում էին, այո, անկեղծ ուզում էին իրանք ևս արձագանք տալ նրանց աղերսին...

«Որբերից՝ որբերին» մտածեցի ես։

Մինչև մեր մեծերը, մեր հարուստները, մեր պաշտօնավորները կը մտածեն, կը խօսեն, կը ծրագրեն, արդէն փոքրերը, որբերը, աղքատները տուեցին իրանց լուման...

Նրանք այդ երեկոյ հաւաքեցին և ուղարկեցին Թիֆլիսի Նպաստամատոյց Ընկերութեանը 65 րուբլի...

Կովկասի ցիրուցան որբեր, ընդունեցէք ձեր հեռու որբ եղբայրների այս փոքրիկ նուէրը. փոքրիկ է նա, բայց նոյնպէս տանջանքը տեսած անմեղ երեխաների զգացված սրտից է բղխած...

Ս. քահ. Ասլանեանց

Աստրախան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՄ ՎԵՐՋԻՆ ԱՍԵԼԻՔԸ Կ. Հ. Բ. ԸՆԿ. ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Գ. Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻՆ

—

«Մշակի» № 9-ում Կ. Հ. Բ. Ընկ. նախագահին ուղղած բաց նամակին՝ պ. Ս. Յարութիւնեան նոյն թերթի № 12-ի մէջ տուել է մի պատասխան, որ հեռու է գործին մօտ կանգնած մարդկանց գոհացում տալուց, այնպէս որ իմ յարուցած հարցը մնում է չը լուծված։

Խնդրին անցնելուց առաջ՝ անհրաժեշտ եմ համարում յայտնել, որ ես հեռու եմ եղել «անյայտ, բայց ոչ գովելի շարժառիթներով ղեկավարվելուց»։ Ձեմ հասկանում ինչը ինձ պիտի դրդէր «ոչ գովելի շարժառիթներով ղեկավարվել», քանի որ ես ինքս պ. Ս. Յարութիւնեանի հետ ոչ հասարակական և ոչ էլ անձնական խնդիրներում բնաւ կապ չունեմ։

Անցնենք գործին։

Հայրենակցական Միութեան խորհուրդը Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան նախագահին, թէ Կենտրոնական Կոմիտէին (այդ էական չէ, քանի որ հենց իր՝ պ. Ս. Յարութիւնեանի տուելով՝ Կենտրոնական Կոմիտէն գործում է Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան կից) յանձնել էր իր՝ նախագահի միջոցով 1000 ր.՝ Վան տեղափոխելու պայմանաւ միայն, որ յետոյ վարչութեանը տրվի ցուցակն այն ընտանիքների, որոնք զոհեր տուած լինելով՝ մասն ու բաժին պէտք է ստանային այդ գումարից։ Անցել է 6—7 ամիս, սակայն Միութեան խորհուրդը մինչև օրս տեղեկութիւն չունի, թէ ինչ նպատակի է գործադրվել 1000 րուբլին։

Արդ, ես՝ որպէս Միութեան անկցիայի մի անդամ՝ իրաւունք չունէի՞ հենց լրագրութեան միջոցով հետաքրքրվել և իրազեկ լինել այդ գումարի բաշխմանն՝ ամիսներ անցնելուց յետոյ, երբ ընթացքում Միութեան խորհրդի ժողովներում քանիցս հարց էր տրվել նախագահ պ. Ա. Սաֆարեանին, որ և ամեն անգամ յայտնել էր, թէ խօսել է պ. Ս. Յարութիւնեանի հետ և վերջինըս խոստում ստացել՝ տալ հաշիւները և այլն։

Կրկնում եմ նորից, այս բոլորից յետոյ իրաւունք չունէի՞ լրագրութեան միջոցով այդ 1000 րուբլու բաշխման հարցը մէջ բերել։

Պատասխանը մէկ կարող է լինել. այո, որ դա իմ իրաւունքն է՝ ընդհանրապէս, իսկ այս դէպքում, որպէս Միութեան գործավարութիւնը բաժանող մի անհատի՝ մասնաւորապէս։

Թէ ինչու համար են յիշված նամակիս պատասխանի մէջ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան գանձապահը, հաշուապահը, հաշուեմատեանները, ծառայողների մի ամբողջ շտատ, ինչպէս նաև 1000 րուբլու օրդեր № 180-ը, պարզ չէ։ Ես իմ նամակի մէջ ակնարկ անգամ չեմ արել, թէ գումարը կորել է։ Եթէ նամակս փոքր ի շատէ ուշադրութեամբ կարդացվէր, այդ եղրակացութիւնը չէր հանվի. քաւ լիցի։ Ես միայն կամեցել եմ գիտնալ, թէ Միութեան խորհրդի ցանկութեան համաձայն է բաշխվել գումարը, և թէ կա՞յ ցուցակն այդ 1000 րուբլուց նպաստ ստացած ընտանիքների։ Պ. Ս. Յարութիւնեանի պատասխանը յատկապէս այս հարցին պէտք է վերաբերէր, այլ ոչ գումարն օրդերով ստացած լինելուն։ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան նախագահին հետաքրքրողը կողմը գումարի ստացումն է ու հասարակ, իսկ մեզ հետաքրքրողը՝ գումարների բաշխման եղանակն ու մանրամասն հաշուետուութիւնը։ Ահա թէ ինչու մենք հասկանալ չենք կարողանում իրար լեզուն։

Մենք՝ հասարակ մահկանացուներս եթէ ուրիշ գումարների մասին խօսելու և հետաքրքրվելու իրաւունքից ու հնարաւորութիւնից զուրկ ենք, դա չէ նշանակում, թէ (կրկնում եմ մի անգամ ևս) արիւն-քրտինքի բովից դուրս բերված լումայի բաշխման խնդրով հետաքրքրվելու անկապտելի իրաւունքն էլ չունենք։

Մեզ բնաւ չէ հետաքրքրում այն, թէ 1000 ր. գումարն ո՞վ է Վան տարել և ում յանձնել։ Կուզէ Այվազեան եպիսկոպոսն ստացած լինի, կուզէ մի այլ ոք. դրանով հարցը չի լուծվում։ Խարեուրն այն է, թէ Վանի ինքնապաշտպանութեան համար մզված կռւում զոհ տուած ընտանիքների մէջ բաշխվե՞լ է այդ գումարը, թէ ոչ. և կազմված է այդ ընտանիքների ցուցակը։

Գ. Ս. Յարութիւնեանը՝ փոխանակ այս հարցին պատասխանելու՝ մի շարք փաստական թւեր և անուններ է մէջ բերում։

Գ. Մելոյեան

ՀԻՒԾՎԱԾՈՒԹԻՒՆ

ու նեարդութիւն, եթէ առաջացած է Թոքախտից, սիֆիլիսից եւ կամ այլ քրոնիկական հիւանդութիւններից, նէվրաստենիան եւ ջղային հիւանդութիւններ, սեռական թուլութիւն, սրտի հիւանդացումները, զառամութիւն մեծ աջողութեամբ բժշկում է Սպէրմին-Պելը, որի մասին վկայում են աշխարհիս ամենայայտնի բժիշկների բազմաթիւ դիտողութիւնները գրականութեան մէջ։

Սպէրմին-Պելը միակ իսկական, բազմակողմանի փորձված Սպէրմինն է. այդ պատճառով էլ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել „ՍՊԷՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ“ անուան վրա և չը գնել կեղծվածները, հեղուկներ և սերմային գեղձերից պատրաստված մահլամներ, որպէս անպէտք նմանողութիւններ, որոնք թէ յատկութեամբ և թէ ներգործութեամբ Սպէրմին-Պելի հետ ոչ մի առնչութիւն չունեն և յաճախ պարունակում են առողջութեան համար վնասակար տարրեր։

Ցանկացողներին ուղարկվում է ձրիաբար «Цѣлебное дѣйствіе Спермина» գիրքը. ամբողջ օրգանոտէրապիայով հետաքրքրվողներին ուղարկվում է՝ 4 հատ 7-կոպէկանոց նամականիշ ստանալուց յետոյ՝ նոր լոյս տեսած «Цѣлительныя силы организма» գիրքը։

Սպէրմին-Պելին նայ ամենուրեք։

Профессоръ Д-ръ ПЕЛЬ и С-вья Петроградъ

Մատակարար Նորին Կայսերական Մեծ. Դրան

№ 4 0 1

ՊԱՏԱՍԽԱՆ Հ. ՄԵՍՐՈՊ Վ. ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻՆ

—

Հ. Մաքսուտեանին ամբաստանել էի գրական էտիկայի դէմ մեղանչելու մէջ, և նա իր փոքրիկ պատասխան-նամակով նորանոր փաստեր է տալիս միևնոյնը կրկնելու. մի՞թէ մեղանչանք չէ ասել. «Գ. Ղալայեանի կողմից մի անտեղի յանդգնութիւն է», «Ղալայեանի հրատարակութիւնները կարիք են զգացնում միշտ մի երկրորդ հրատարակութեան»։ Ոչ, հայր-սուրբ, ո՛չ թէ իմ հրատարակութիւններն են կարիք զգացնում մի երկրորդ հրատարակութեան, այլ ձեր ինքնուրոյն նախաձեռնութիւնից զրկված լինելը, ուրիշի նախագծածը ընդօրինակել, ապա թէ ո՛չ ոչ Ակնայ գաւառաբարբառը կուսումնասիրէիք, որ ձեզանից լաւ ուսումնասիրել է Գաբրիէլեանը, ո՛չ հայկական մանրանկարները կը սկսէիք ընդօրինակել, որ արդէն կատարել է հ. Գարեգին վարդապետը, ո՛չ ս. Թովմայի վանքի ձեռագրերի յիշատակարանները կարտագրէիք, որ արել եմ ես, և ո՛չ էլ մեր վէճի նախապատճառ Աղթամարի կաթողիկոսութեան պատմութեան ձեռագիրը կարտագրէք, որ արդէն կատարված է։ Գոնէ մտածէիք, որ ես եթէ թողել եմ Էջմիածնի հրաշալի ձեռագիրները Էջմիածնի ընձեռած անհագին յարմարութիւններով և գնացել ընկել Վասպուրականի գիւղերն ու վանքերը՝ ձեռագիրների ցուցակ կազմելու, չէ՞ որ միմիայն գրական էտիկայի դէմ մեղանչելու համար է, որովհետև ինձանից առաջ մէկը սկսել է կազմել։ Եւ գիտէ՞ք, թէ որքան աւելի կատարեալ կը լինէր իմ ցուցակը, եթէ որ ես Էջմիածնում աշխատէի, այլ ո՛չ Վասպուրականի գիւղերում, ուր ոչ մի յարմարութիւն չը կայ։

Ե. Ղալայեան

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳԻՐ

ԱԶԴ

Ես՝ Մարգուհի Սեդրակեան, Վանի Բէղէ-Բէհրէզ թաղեցի պ. Սեդոսհի զինուոր Սեդրակի—Զաւօ—կինը, Ճանիկ գիւղի մէջ կորսնցնելով Արմենուհի Սեդրակեան (Մէրիկ) անունով 9 տարեկան միակ յոյսս եղող աղջիկս և լսած ըլլալով որ կամաւոր մը վերցուցած է, բայց ուր տարած ըլլալն անյայտ է, ներկայովս կուգամ խնդրելու գաղթականական գործով զբաղող բոլոր մարմիններէն, հիւանդանոցի և որբանոցի վարչութիւններէն և ամեն անոնցմէ, որոնք լուր ունին յիշեալ աղջկան մասին, թող բարի լինին տեղեկացնել ինձ «Վան-Տոսպ» շաբաթաթերթի միջոցաւ՝ հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, ред. жур. „Ванъ Тоспъ“.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Դուխիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«806»-ի և «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդատուութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԲՈՒԺՕՂՆԵՐԸ

Բ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12½ ժ. միզարանային և վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախսական։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄԻՆՈՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի կոկորդի և քթի հիւանդութ.։

Ս. Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ—12—1 ժ. երեք., հինգշ. և շաբ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծախսական։

ՔԻԹԻՕՆԵՐԸ

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄԻՆՈՎԻՉ 6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորներ ձրի։ Համաձայնած [illegible] և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վարչութիւն՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—16

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ЗАПОРЪ
КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА
ГЕМОРОЙ
ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО,
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО
Пилюли „КАТАГЕМО“
М. ДЕЛАМУРЕ.
ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ
И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ.
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ
ВСЕГО КАВКАЗА
ЛАБОРАТОРІЯ М. ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ
ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3
ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ

(Ա. Հ.) 762. № 26

НОВОЕ ИЗОБРѢТЕНІЕ ВЪ АМЕРИКѢ.

Въ столицѣ новаго міра Нью-Іоркѣ М. Деламуремъ изобрѣтено самое радикальное средство „Рапидъ“ для полнаго излеченія остраго и хроническаго Триппера (Гонорреи).

Въ настоящее время въ лучшихъ клиникахъ и санаторіяхъ цивилизованныхъ странъ Америки и Европы для излеченія Триппера (Гонорреи) какъ остраго такъ и самаго застарѣлаго хроническаго, извѣстные врачи, профессора и спеціалисты примѣняютъ составъ „Рапидъ“ изобрѣтенный М. Деламуремъ. „Рапидъ“ разрѣшенъ Россійскимъ Главнымъ Медицинскимъ Управленіемъ за № 1295.

Курсъ леченія при самыхъ застарѣлыхъ случаяхъ три недѣли, два двойныхъ флакона и коробка пилюль, прилагается способъ употребленія на всѣхъ мѣстныхъ языкахъ. Каждый больной можетъ у себя дома лечиться безъ посторонней помощи, въ тайнѣ. Цѣна за одинъ флаконъ 5 руб. полный курсъ леченія 2 двойныхъ флакона и коробка пилюль 9 руб. въ провинцію меньше двухъ флаконовъ не высылается. Налож. плат. высылается только по полученіи задатка 3 руб.

Избѣгайте недоброкачественныхъ и вредныхъ для здоровья поддѣлокъ и подражаній.

Исключительный складъ для всего Кавказа, въ Кавказскомъ отдѣленіи Московской Лабораторіи М. Деламуре, Тифлисъ, Эриванская площадь Пушкинская 3. д. Кредитнаго О-ва верхній этажъ.

Всѣмъ лазаретамъ, госпиталямъ, аптекамъ и аптекарскимъ складамъ отпускается со скидкой, не менѣе 5 коробокъ.

(Ա.) 56—19

Ուսուցիչներ բարձրագոյն կրթութեամբ պատրաստում են գիմնազիաների պատրաստական և դասարանները մտնելու համար։ Ընդունելութեան ժամը 2—4, իսկ կիրակի օրերը առաւօտեան ժամը 10—12։ Հասցէն՝ Архивной пер. д. 22, квар. Харазова.

(Ա.Օ.) 73. 5—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

„ՄՇՈՅ ՈՂԲԸ“...

Մեներգ դաշնամուրի նուագակցութեամբ։

Խօսքերը բացի հայերէնից նաև ֆրանսերէն թարգմանութեամբ։

Ներդաշնակեց

ԵՂԻՇԷ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ։ Գինն է 50 կ.։

Դիմել՝ Москва, Музыкальная торговля В. Бессель и К°. Петровка. կամ հեղինակին՝ Лазаревская Институтъ Восточн. Языковъ.

(Օ.Մ.) 72. 3—1

Առևտրի եւ Արդիւնաբեր. Մինիստրութեան հովանաւորութեան ներքոյ

ՍՈՒԵՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ

ԿՈՒՐՍԵՐ

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ

ԵՐԿՍԵՌ ԱՆՁԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(Թիֆլիս, Միխայլովսկի պր., № 24, տելեֆոն № 9—76.)

Խնդիրների ընդունելութիւնը յունվարի 1-ից։ Պարապմունքների սկիզբը յունվարի 15-ից։ Ծրագիրներն ու կանոնները ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար՝ կուրսերի դիւանատնից։

(Ա. Օ.) 955. 25—22

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

1-ԻՆ ՏԱՐԻ **ՎԱՆ-ՏՈՍՊ** 1-ԻՆ ՏԱՐԻ

Հասարակական, քաղաքական, գրական շաբաթաթերթ։

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆՆ Է ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Տարեկան 4 ր., կէս տարվան 2 ր. 50 կ., ամսական 40 կ., հատը 10 կ.։

Արտասահմանում՝ տարեկան 15 ֆր., վեցամսվան 8 ֆր.։

«ՎԱՆ-ՏՈՍՊԻՆ» վերաբերեալ նամակները, հեռագիրները և դրամը պէտք է ուղարկել միմիայն խմբագրութեան հասցէով։ «ՎԱՆ-ՏՈՍՊ» շաբաթաթերթը ունի իր յատուկ խմբագրական կազմը և որևէ առնչութիւն չունի «Աշխատ» և «Տարազի» խմբագրութեան հետ։ «ՎԱՆ-ՏՈՍՊԻ» հասցէն՝ Тифлисъ, Головин. пр. 41. Редакція арм. журнала «ВАНЪ-ТОСПЪ». արտասահմանից՝ Rédaction du journal Arménien «VAN TOSP», Russie, Tiflis, Golovinski pr. 41.

68. 5—3

Типографія „ЭКОНОМІЯ“, Тифлисъ